

τῶν ὑποίων ἀναγκαζόμεθα νὰ μακρυνθῶμεν ἐπὶ γῆς.
 Ὁ θεὸς ἐκεῖνος, ὅστις, ἐν τῇ ὑπερτάτῃ αὐτοῦ συνέ-
 σει, τοσοῦτους χαλινούς ἐνέβαλεν εἰς τὴν καρδίαν
 τῆς γυναικὸς, προεῖδε τὰς θυτίδας τὰς ὁποίας ἐπέ-
 βηκε, καὶ βεβαίως ἀποταμίευει θησαυροὺς ἀγάπης
 διὰ τὰς καρδίας, αἵτινες συντρίβονται ἐν τῇ ὑπακοῇ
 αὐτῶν.

Ἡ Ἀννουγκιάτα ἐσπόγγισε ταχέως τὰ δάκρυα τὰ
 ὅποια κατέβρεχον τὸ ὠραῖον πρόσωπόν της· ἐπειτα,
 ἀρπάξασα τὸν βραχίονα τῆς Χριστίνας·

— Προσκύνητε, τέκνον μου! προσκυνήσωμεν καὶ
 αἱ δύο γονατιστὶ, ἀνέκραξε, τὸν Χριστὸν τὸν ὅποιον
 σὲ εἶδωκα! Ἦρχετε νὰ σκοτεινιάζῃ, καὶ ὁμῶς τὸν
 βλέπομεν ἀκόμη· οἱ βραχίονές του ἀνοίγονται, ὥς
 ἂν θέλουν νὰ μᾶς ὑποδεχθῶσι. Θεέ! εὐλόγησε τὸ
 τέκνον μου! σῶσε τὸ τέκνον μου! παρηγόρησε τὸ τέ-
 κνον μου! Θεέ! κατεπραῖνε τὴν καρδίαν του, κα-
 τάστησέ την ταπεινὴν καὶ εὐπειθῆ!

Ἡ Ἀννουγκιάτα ἠγέρθη καὶ ἀγκαλιάσασα τὴν
 Χριστίαν ἣτις εἶχε πέσει εἰς τὰ γόνατα καὶ ἐγερθῆ
 ὁμοῦ μετὰ τὴν μητέρα της, τὴν ἠπαύστη φιλοπτόργως.
 ἐπλημύρησε τὴν κόρην της διὰ τῶν δακρύων αὐτῆς,
 τὴν ἐστριγγξεν χιλιάκις εἰς τὴν καρδίαν της.

— Κόρη μου, ἐψεύρισεν ἀναμέσον τῶν ἀτμασμῶν
 της, κόρη μου, εἶπέ με μίαν λέξιν, τὴν ὁποίαν νὰ δυ-
 νηθῶ νὰ θεωρήσω ὡς ἐλπίδα! Τέκνον μου, ἵδεν ἔχεις
 τι νὰ μὲ εἰπῇς;

— Μητέρα μου, ἀγαπῶ τὸν Ἐρβερτον! ἀπεκρίθη
 ἡ Χριστίνα.

Ἡ Ἀννουγκιάτα ἐκύτταξε μὲ ἀπελπισίαν τὴν κό-
 ρην της, τὸν ἀνηρτημένον εἰς τὸν τεῖχον Ἰησοῦν, τὸν
 οὐρανὸν ὅστις ἐραίνετο ἀπὸ τὸ παράθυρον, καὶ, κατα-
 πέσασα ἐπὶ ἐνὸς σκίμποδος, ἔμεινεν ἐκεῖ ἀκίνητος καὶ
 ἄθυμος.

Ὁ κώδων τοῦ γεύματος ἐσήμανεν. Ἡ Κ. Ἀμ-
 βέργη ἠγέρθη αἴφνης, καὶ, βιάσασα ἑαυτὴν νὰ συνάψῃ
 τὰς ιδέας της καὶ νὰ τὰς ἐκφράσῃ·

— Ὁ Κ. Ἀμβέργης, εἶπε μὲ φωνὴν πνιγμένην,
 θέλει νὰ κατακλεισθῇ εἰς τὸ δωμάτιόν σου, νὰ τὸν
 ὑπάγω τὸ κλειδίον, νὰ μὴ βλέπῃς κανένα. Ἴδού ἡ
 ὥρα, μᾶς προσμένει.

— Νὰ κατακλεισθῶ, ἀνέκραξεν ἡ Χριστίνα, νὰ
 κατακλεισθῶ! Μόνη ὅλην τὴν ἡμέραν! Προτιμῶ νὰ
 ἀποθάνω.

Ἡ Ἀννουγκιάτα ἐπανέλαβε μὲ θλίψιν.

— Τὸ θέλει, ἀνάγκη νὰ ὑπακούω, τὸ θέλει.

Ἐπορεύθη δὲ πρὸς τὴν θύραν καὶ ἐρρίψεν ἐπὶ τῆς
 Χριστίνας βλέμμα τοσαύτης ἀποπνεόντορ γῆς καὶ
 θλίψεως, ὥστε αὕτη, ἐκπλαγίστα, δὲν ἐκινήθη καὶ διὰ
 ν' ἀντιταθῇ. Τὸ κλειδίον ἐστράφη ἐντὸς τοῦ κλειθροῦ,
 καὶ ἡ Ἀννουγκιάτα κατέβη τὴν κλίμακα, στηριζομένη
 ἐπὶ τοῦ δρυφάκτου.

Εἰσελθοῦσα δὲ εἰς τὴν αἴθουσαν, εὔρε μόνον τὸν Κ.
 Ἀμβέργην.

— Πολλὴν ἐμείνατε ὦραν ἐκεῖ ἐπάνω, τὴν εἶπεν·
 ἐπέσθητε τελευταῖον ὅτι ἡ κόρη σας ἦτο σήμερον τὸ
 πρῶτον μᾶζὶ μετὰ τὸν σπουδαστὴν Ἐρβερτον;

— Ἦτο μάλιστα, ὑπεψεύρισεν ἡ Ἀννουγκιάτα.

— Τὴν εἶπατε τὰς διατάγας μου;

— Τὴν εἶπα.

— Τὴν ἐκλειδώσατε;

— Ἐκλείδωσα τὸ τέκνον μου.

— Ποῦ εἶναι τὸ κλειδίον;

— Ἴδού.

— Ἀς ὑπάγωμεν τώρα εἰς τὴν τράπεζαν, ἐπρόσ-
 θεσεν ὁ Κ. Ἀμβέργης, πορευόμενος πρὸς τὸ ἐστια-
 τήριον· ἐπέρασε δὲ πρῶτος, ἡ Ἀννουγκιάτα ἠθέλησε
 νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ, ἀλλ' αἱ δυνάμεις της τὴν κατέ-
 λειπον καὶ ἔπεσαν ἐπὶ ἐνὸς κλινοκαθεδρίου, τὸ ὅποιον
 εὑρίσκετο πλησίον της. — Ὁ Κ. Ἀμβέργης ἐκάθησε
 μόνος εἰς τὴν τράπεζαν.

(Ἡ συνέχεια εἰς τὸ ἀκόλουθον Φυλλάδιον).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

(Συνέχεια καὶ τέλος. Ἴδε Φυλλάδ. ΚΖ.)

Περιορίσθημεν μέχρι τοῦδε εἰς τὴν Ἰλιάδα, διότι
 αὕτη εἶναι τὸ κατ' ἐκλογὴν πεδῖον τῆς μάχης τῶν ὁπα-
 δῶν τοῦ Βολφίου. Εἰς τὴν Ὀδυσσειαν τῷ ὄντι τὸ
 ἐντεχνον τῆς κατασκευῆς τοῦ μύθου, ἡ συναρμολο-
 γία τῶν ὑποδεστέρων μερῶν περὶ ἐν κοινὸν κέντρον
 καὶ πρὸς ἓνα κοινὸν σκοπὸν, εἰσὶ τόσον προφανῆ, ὥστε
 οὐδὲ νὰ γεννηθῇ καὶ ἐπὶ μίαν στιγμὴν ἡ ὑπόνοια τῆς
 ἀνεξαρτήτου ὑπάρξεως τῶν μερῶν αὐτῆς θὰ ἦτον δυ-
 νατὸν, ἂν οἱ ἐφεκτικοὶ τῶν κριτικῶν δὲν ἐδιάζοντο ὑπὸ
 τῶν θεωριῶν των νὰ ἐφαρμόσωσι τὸ αὐτὸ σύστημα
 εἰς ἀμφοτέρω τὰ ποιήματα. Καὶ ὁμῶς ὀλίγοι μεταξὺ
 αὐτῶν τῶν ἐνθερμοτέρων ὁπαδῶν τοῦ Βολφίου ἐτόλ-
 μησαν ποτὲ ν' ἀρνηθῶσι τὴν ὑπαρξιν ἀρχικῆς Ὀδυσ-
 σείας, ποιήματος δηλαδὴ πραγματευομένου τὸν νόστον
 τοῦ Ὀδυσσεύς καὶ τὴν νίκην αὐτοῦ ἐπὶ τῶν μνηστή-
 ρων· ἀλλὰ τοσοῦτον περιορίσαν τὸ ἀρχικὸν τοῦτο ποί-
 ημα, καὶ τοσαῦτα μέρη τοῦ σημερινοῦ ποιήματος, τινὰ
 μάλιστα ἐκ τῶν ἀρίστων χωρίων αὐτοῦ, ἀπέδωκαν εἰς
 νεωτέρας προσηύκας, ὥστε ἡ ὑπ' αὐτῶν ἀναγνώρισις τῆς
 ποιητικῆς ἐνότητος τῆς Ὀδυσσείας, μικροῦ λόγου ἀξία
 συγκατάθεσις ἦτον. Ἴδού, λόγου χάριν, πῶς ἐκφράζε-
 ται ὁ Ἑρμῆνος (περὶ τῶν εἰς Ὅμηρον παρεγγραφῶν
 σ. 54· Συγγραμμάτις, Τόμ. Β). «Ὁ ποιητής, λέγει,
 ἀρξάμενος τοῦ ἔπους, ὡς ἤδη ἀρχεται, διὰ τῆς διατριβῆς
 τοῦ Ὀδυσσεύς εἰς τὴν νῆτον τῆς Καλυψοῦς, εἶναι πι-
 θανὸν ὅτι ἐκεῖθεν ἔφερε τὸν ἥρωα κατ' εὐθείαν εἰς τὴν
 Ἰθάκην (!), ὅπου, παραστὰς αὐτὸς ὑπὸ σχῆμα ἐκεί-
 του, ἐγνώσθη νικήτας εἰς τὸν προτεθέντα ἀγῶνα ῥώ-
 μης ὑπὲρ τῆς Πηνελόπης, καὶ μετὰ ταῦτα ἐφόρευσε
 τοὺς μνηστῆρας διὰ τοῦ τόξου θ' ἔλαβεν οὕτως εἰς χει-
 ϱάς του. » Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην οὐ μόνον ὅσα
 μέρη εἰσὶ προφανῶς ἐπεισόδια, οἷον ἡ ἐπίσκεψις τοῦ
 Τηλεμάχου εἰς Σπάρτην καὶ Πύλον, καὶ αἱ σκηναὶ εἰς
 τὴν καλύδην τοῦ Εὐμαίου, ἀλλὰ καὶ τὸ μέγιστον μέ-
 ρος τῆς τύχης τοῦ Ὀδυσσεύς αὐτοῦ, τὸ ναυάγιον καὶ

ἡ ὑποδοχή του εἰς τὴν νῆσον τῶν Φαιάκων, καὶ ὅλα τὰ προλαβόντα συμβάντα του, ὅσα διηγείται εἰς τὸν Ἀλκίνοον, ἡ Κίρκη καὶ αἱ Σειρήνες, τὸ ἄντρον τῶν Κυκλόπων καὶ ἡ εἰς Ἄδου κατάβασις, ὅλα ταῦτα πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς προσθῆκαι μεταγενέστεραι, ἐντελῶς ἄτχεται πρὸς τὸ ἀρχικὸν σχέδιον τοῦ ποιήματος. Ἀλλ' ἡ ἐλαχίστη ἐρευνα θέλει ἀποδείξει ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν μερῶν τούτων δὲν ἐδύναντο νὰ ὑπάρχωσιν ὡς πρῆματα ἀνεξάρτητα. Οὕτω παραδείγματος χάριν ἡ ὁδοιπορία τοῦ Τηλεμάχου, ἥτις μετὰ τῶν παρασκευῶν αὐτῆς κατέχει τὸ πλεῖστον τῶν τεσσάρων πρῶτων ῥαψωδιῶν, θὰ ἦτον ἄνευ σκοποῦ καὶ σημασίας ἂν δὲν συνεδέετο πρὸς τὸ ποιητικὸν κέντρον τοῦ ποιήματος, τοῦ Ὀδυσσεύος τὴν ἐπιστοφὴν. Βεβαίως αἱ πλανήσεις καὶ ὁδοιπορίαι τοῦ ἥρωος αὐτοῦ ἀπὸ τῆς Τρωάδος μέχρι τῆς νήσου τῆς Καλυψούς ἠδύναντο νὰ συνετάχθωσιν εἰς ἓν ἡ καὶ πλείονα ἰδιαίτερα ποιήματα· τὸ σχῆμα ὅμως τῆς αὐτοβιογραφίας, ὑφ' ὃ τὰς ἔχομεν σήμερον, οὐδέποτε ἐδύναντο νὰ λάβωσιν ἂν δὲν ἦσαν ἐνυφασμένοι εἰς μακρότερον ποίημα. Ἐπομένως κατὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Εὐμάνου ἀπαιτεῖται ἀναγκασίως νὰ προστεθῶσιν ἐκ προθέσεως ὅλα ταῦτα τὰ μέρη εἰς τὸ ἀρχικὸν σχέδιον, καὶ πολλοὶ ποιηταὶ, ἱκανοὶ νὰ παράξωσι τοιαῦτα ἔξοχα ἀριστουργήματα, νὰ συνεφώνησαν ὅλοι ὅπως συμπληρώσωσι ποίημα ἔχον κατ' ἀρχὰς πλοκὴν ἰσχυροτάτην καὶ τετριμμένην. Ὁμολογοῦμεν ὅτι πολὺ ἀπλούστερον φαίνεται, αἰδοῦν ἱκανὸς νὰ συλλάβῃ καὶ ποιήσῃ τὸ λαμπρὸν ἐκεῖνο χωρίον ἐν ᾧ ὁ Ὀδυσσεύς, ἀφ' οὗ ἐτάνυσσε τὸ τόξον, διευθύνει τὸν λόγον πρὸς τὸ ὄργανον τοῦ ὀλέθρου, ὅτι αὐτὸς εἶχεν ἱκανὴν εὐφυίαν ὅπως διαθέσῃ καὶ ὅλον τὸ σχέδιον τῆς Ὀδυσσεύς, ὅποιον τὸ ἔχομεν σήμερον, καὶ διατάξῃ εἰς τὰς οἰκείας θέσεις τὰ ποικίλα αὐτοῦ ἐπεισόδια.

Ἄν ὅμως καὶ ἡ γενικὴ ἐνότης τοῦ ποιήματος εἴ-αι ἀναμφισβητήτως πολὺ προφανέστερα ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ ἢ ἐν τῇ Ἰλιάδι, ἐκεῖνη ὅμως περιέχει, νομίζομεν, περισσότερα χωρία φέροντα τὸν τύπον μεταγενεστέρας παρεγγραφῆς. Ἐν τῶν προδηλοτέρων εἶναι τὸ ἄσμα τοῦ Δημοδόκου ἐν τῇ ὀγδόῃ ῥαψωδίᾳ, οὗ ἡ γνησιότης ἠμυρισθητήθη ἤδη καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων (*), οἱ δὲ νεώτεροι τὴν ἠρνήθησαν ἐντελῶς· ὁ Κ. Μιούρ τὴν ὑπερασπίζεται, λέγων μάλιστα ὅτι ὀλίγα τεμάχια γνωρίζει ἐν ἑκατέρῳ τῶν ποιημάτων, ἐμφαίνοντα εἰς τοιοῦτον βαθμὸν τὴν δύναμιν τῆς Ὀμηρικῆς τέχνης καὶ τὸ πνεῦμα τῆς Ὀδυσσεύς. Ἀλλὰ τὸν δίσχυρισμόν τοῦτον ὀλίγου θέλει εὖρει συνομολογοῦντας. Ἐξ ἐναντίας, διότι τὸ ὅλον ὕψος καὶ ὁ γενικὸς τύπος τοῦ ποιήματος τούτου μᾶς φαίνονται ἀλλότρια εἰς τὸ Ὀμηρικὸν πνεῦμα, διὰ τοῦτο θεωροῦμεν ὡς προσοχῆς ἀξίας τινὰς διαφωνίας περὶ τὰ καθέκαστα, αἰ-τινές ἄλλως ἤθελον μᾶς φανῆ ἀσήμενοι (**). Ὁ λιγώτερον λυπηρὸν θὰ ἦτον ἂν εἶχεν ἀπολεσθῇ τὸ

ἄσμα τοῦτο, παρὰ ἂν ἡ Νεκυία ἡ κάθοδος εἰς Ἄδου, ἣν καταδικάζει ὁ Ἀρίσταρχος ὡς μὴ συνάδουσαν μετὰ τοῦ ἐπιλοίπου ἐπεισοδίου, καὶ ἣν ὁμολογοῦμεν ὅτι δὲν δυνάμεθα ν' ἀναγνώσωμεν μετὰ τινος προσοχῆς, χωρὶς ν' ἀναγνωρίσωμεν ἴχνη παρεγγραφῆς, ἂν καὶ δύσκολον εἶναι νὰ προσδιορισθῇ τινὸς ἐκτάσεως εἰσὶν αἱ προσθῆκαι. Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ ῥηθῇ καὶ περὶ τῆς τελευταίας ῥαψωδίας τῆς Ὀδυσσεύς, ἥς τὸ πρῶτον μέρος τοῦλάχιστόν (ἡ ψυχοπομπία ἡ κατάβασις τῶν μνηστῆρων εἰς τὸν Ἄδην) καταδικάσθη ὑφ' ὅλων τῶν κριτικῶν ἐν γένει, ἀπὸ τούτων χρόνους ἤδη τοῦ Ἀριστάρχου, καὶ ἀπορρίπτεται καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κ. Μιούρ ὡς ἀνάξιον τῆς Ὀμηρικῆς μεγαλοφυΐας.

Οὐδαμοῦ τῶ ὄντι ἀναφαίνεται ἡ συντηρητικὴ αὐτὴ τάσις τῶν ἐπικρίσεων τοῦ Κ. Μιούρ τόσο ἰσχυρῶς, ὡς ἐν τῷ κεφαλαίῳ, ἐν ᾧ εἰδικῶς πραγματεύεται περὶ τῶν παρεγγραφῶν εἰς τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη. Καὶ συμφωνοῦμεν μὲν ἐντελῶς μετ' αὐτοῦ, καταδικάζοντος τὴν ὡς πρὸς τὴν παραδοχὴν αὐτῶν κατάχρησιν τινῶν νεωτέρων κριτικῶν· συγχρόνως ὅμως νομίζομεν ὅτι καὶ αὐτὸς περιορίζει ὑπὲρ τὸ δέον τὸ στοιχεῖον τοῦτο τῆς Ὀμηρικῆς κριτικῆς. Ὁ ἴδιος ἀναγκάζεται νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι αἱ περιστάσεις ὑφ' ἃς παρήχθησαν τὰ ἔπη ταῦτα, καὶ πρὸ πάντων αἱ καθ' ἃς μετεδόθησαν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους, εἰσὶ τοιαῦται, ὥστε καθίσταν τὰς παρεγγραφὰς καὶ τὰς ἀλλοιώσεις οὐ μόνον δυνατός, ἀλλὰ καὶ πιθανωτάτας· πάντοτε ὅμως δυσφορεῖ πρὸς τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἀρχῆς ταύτης, καὶ ἐν τῷ διακαεῖ αὐτοῦ ζήλῳ πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἐνότητος τῶν Ὀμηρικῶν ποιημάτων ὅποια κεκτήμεθα αὐτὰ σήμερον, ὑπερεπήδησε πολλάκις τὰ ὅρια τῆς κριτικῆς μετριοπαθείας.

Ἀλλὰ καὶ δευτέραν κατηγορίαν ἀποδείξεων προτείνει ὁ συγγραφεὺς ὑπὲρ τῆς ἐνότητος τῶν Ὀμηρικῶν ποιημάτων, καὶ ταύτην ἀναπτύσσει μετὰ μεγίστης ἐπιμελείας, ἐπιδεξιότητος καὶ ἐπιτυχίας· στηρίζεται δὲ αὕτη εἰς τὸ συνεπές καὶ ὁμοιόμορφον τῆς τῶν χαρακτήρων διαγραφῆς. Παράδοξον δὲ εἶναι ὅτι, ἐν ᾧ ἡ ποικιλία, τὸ ἀκριβὲς διακεκριμένον καὶ ἡ συνέπεια τῶν διαφόρων ὁμηρικῶν χαρακτήρων εἰσὶ καλλοναί, ἃς ἐθαύμασαν αἱ αἰῶνες, καὶ ἃς αἰσθάνεται τῶν μαθητῶν ὁ ἐλάχιστος, ἐν τούτοις τὸ σπουδαῖον ἐπιχείρημα ὃ παρέχουσιν οἱ χαρακτῆρες οὗτοι ὑπὲρ τῆς ἐνότητος τῶν ὁμηρικῶν ποιήσεων εἶχε παραμεληθῇ σχεδὸν ἐντελῶς. Οὐδ' αὕτη ἡ αἰσθητικὴ ἐκτίμησις τῶν χαρακτήρων τούτων, ἐξ ἧς κυρίως ἐξαρτᾶται τὸ ἐπιχείρημα, ἐγένετό ποτε μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης ἀκριθείας, ἥτις ἐδύνάτο νὰ παρέξῃ ἐντελῆ αὐτῶν γνῶσιν. Τὸ γενικὸν ἐξωτερικὸν αὐτῶν διαγραμμα εἶναι εὐληπτόν εἰς ἕκαστον ἀναγνώστην· ἀλλ' αἱ λεπτότεραι ἐκεῖναι διακριτικαὶ σκιαγραφήσεις, αἱ ἐλαφρότεραι ἐκεῖναι ἀποχρώσεις, ἃς δὲν διακρίνει ἡ ἐπιπόλαιος παρατήρησις, αὗται ἀποτελοῦσιν ὅλην τὴν δύναμιν τοῦ ἐπιχειρήματος, καὶ τοῦ ποιήματος τὴν ὑψηλοτάτην ἐντέλειαν.

« Πιθανὸν εἶναι, ὡς εὐλόγως παρετήρησεν ὁ Κ.

[*] Ἰβ. Σχολ. Ἀριστοφ. Εἰρ. στ. 778. [**] Μία τῶν σπουδαιοτέρων εἶναι ὅτι ἡ Ἀφροδίτη φαίνεται εἰς τὸ χωρίον τοῦτο γυνὴ τοῦ Ἡραίου κατὰ τὴν μεταγενεστέρην μυθολογίαν, ἐν ᾧ ἐν Ἰλιάδι γυνὴ του εἶναι μία τῶν χαρίτων. Δὲν δυνάμεθα σχεδὸν νὰ πιστεύωμεν ὅτι ὁ Κ. Μιούρ ὁμολογεῖ σπουδαζὼν ὅταν προσπαθῇ νὰ διορθώσῃ τὴν ἀντίφασιν ταύτην ὑποθέτων ὅτι ὁ Ἡραϊεὺς δὲ ἐξ ἐύχθη τὴν Ἀ-

φροδίτην δι' αὐτὸν τοῦτον τὸν ἔρωτα αὐτῆς πρὸς τὸν Ἄρην, καὶ εἰς τὴν δευτέραν γυναῖκα του ἀναφέρει ἡ Ἰλιάς πανταχοῦ.

Μιούρ, ὅτι, ὡς οἱ πλεῖστοι τῶν μεγάλων ζωγράφων τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, οὕτω καὶ ὁ Ὅμηρος ἐξ ἀρχαιοτέρων παραδόσεων ἠράνισατο τὸ ἀρχικὸν διάγραμμα τῶν χαρακτηρῶν τῶν πρωτίτων ἡρώων του. Τὰ διαγράμματα ὅμως ταῦτα ἦσαν ἀναμφιδόλως ἰσχνὰ περιγράμματα μόνον, ἅτινα ἐξεργασθέντα εἰς ἐντελεῖς εἰκόνας ἐν τῇ Ἰλιάδι καὶ τῇ Ὀδυσσεΐα, πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἰδία αὐτοῦ πλαστοουργήματα. Οὐδεὶς ἐποποιὸς παρήραγε ποτὲ τοσοῦτον πολυαριθμούς καὶ τοσοῦτον ποικίλους εἰκόνας, ἐξαίρουμένου ἴσως μόνου τοῦ Ἀγγλοῦ δραματουργοῦ Σαίξπηρου, οὗ τὰ πρόσωπα δὲν εἶναι δραματικώτερα ἀπὸ τὰ τοῦ Ὀμήρου. Ἀκριβολόγους ὁμοιογραφίας αὐτῶν δὲν ἔχομεν, οὔτε ἐπιτετηδευμένην ἀντιπρόθεσιν τῶν διακριτικῶν χαρακτηρησμῶν των· τὸ μόνον δὲ πρᾶγμα προσώπου εἰσαγομένου, ὡς τοῦτο συνεχέστατα γίνεται ἐν ταῖς νέαις μυθιστορίαις, διὰ φυσικῆς ἀπεικονίσεως, εἶναι τὸ τοῦ Θεοσίτου, ὅστις παρίσταται ἐπὶ τόσον βραχὺν χρόνον εἰς τὴν σκηνήν, ὥστε δὲν δύναται ν' ἀναπτύξῃ ἄλλως τὴν ἀτομικότητά του. Ὅλα δὲ τὰ λοιπὰ πρόσωπα παρουσιάζονται ἀφ' ἑαυτῶν, καὶ ὁ ἀναγνώστης ὀρεῖται νὰ σπουδᾷ τὸν χαρακτήρα των, ὡς σπουδάζομεν αὐτὸν ἐν τῷ ἀληθῇ βίῳ, ἐκ τῶν πράξεων καὶ τῶν λόγων των· ὁ τρόπος οὗτος τοῦ εἰσάγειν τὰ πρόσωπα ἐξυφασί μὲν εἰς ὑπερτατὸν βαθμὸν τὴν καλλιτεχνικὴν ἀξίαν τοῦ ποιητοῦ, ἀλλ' αὐξάνει συγχρόνως καὶ τὸ ἀπίθανον τῆς ὑποθέσεως, ὅτι αἱ εἰκόνες αὗται πηρήχθησαν διὰ συνεργασίας πολλῶν χειρῶν. Ἡ ἀντίληψις καὶ ἐντελὴς συνεπὴς ἐκθεσις χαρακτήρος, οἷος εἶναι φερ' εἰπεῖν ὁ τοῦ Ἀχιλλέως δι' ὅλης τῆς Ἰλιάδος καὶ τοῦ Ὀδυσσεώς δι' ὅλης τῆς Ὀδυσσεΐας, εἶναι ἴσως ὁ λαμπρότερος στέφανος τῆς ποιητικῆς εὐφυΐας· καὶ ἡ ὑπόθεσις ὅτι τοιαύτη εἰκὼν εἶναι τὸ προϊόν τῆς ἐργασίας δύο ἢ πλείονων ποιητῶν, μᾶς φαίνεται σχεδὸν ἀδύνατος. Ὅταν δὲ τὸν αὐτὸν χαρακτήρα ἐντελοῦς ἀτομικότητος εὐρίσκωμεν οὐ μόνον παρ' ὅλοις τοῖς ἄλλοις ἡρώσιν, ἀλλὰ καὶ παρὰ πολλοῖς τῶν δευτερευόντων καὶ παρεμπιπτόντων προσώπων, ὧν τινὰ, οἷον ὁ Ἀλκίνοος καὶ ἡ Ναυσικῆα, εἰσὶ καθαρῶς μυθικὰ πλάσματα, τόσον προδήλως ἀτοπος εἶναι ἡ ὑπόθεσις, ὥστε οὐδὲ στιγμὴν νὰ πιστευθῇ δύναται. Καὶ εἰς αὐτὸν μόνον τὸν χαρακτήρα τοῦ Ἀχιλλέως, διὰ πόσον λεπτῶν ἀποσκιάσεων ἐπράυνεν ὁ ποιητὴς τὸ αὐστηρότερον καὶ τραχύτερον αὐτοῦ διάγραμμα, ὅποιον τὸ καθιέρουν ἀναμφιδόλως αἱ παραδόσεις, καὶ ὅποιον ἠναγκάζετο ὡς ἐκ τῆς ὑποθέσεως αὐτῆς τοῦ μύθου τοῦ αὐτοῦ νὰ τὸ ἀναδείξῃ. Δὲν ἀμφιδόλλομεν παντάπασιν ὅτι ὁ νέος ἥρωας πολὺ πρὸ τοῦ Ὀμήρου ἐχαρακτηρίζετο εἰς ἀρχαῖα δημοτικὰ ἄσματα ὡς περιγράφεται ὑπὸ τοῦ Ὁρατίου *Impiger, iracundus, inexorabilis, acer* (δραστήριος, ὀργίλος, ἀμεῖλις, κτος, καὶ δριμύς). Νομίζομεν ὅμως ὅτι πρῶτος ὁ Ὅμηρος, προσθεὶς τοὺς γλυκυτέρους ἐκείνους χρωματισμούς, ἐμετρίασε τὴν τραχύτητα καὶ ἀγριότητα τούτου τοῦ χαρακτηρος. Ὁμοίως τὸν χαρακτήρα τῆς Λαΐδου Μακρόθ παρέλαβεν ὁ Σαίξπηρος παρὰ τῶν συγχρόνων του χρονογράφων ὡς γυναικὸς φιλο-

δόξου καὶ ἐπιχειρηματικῆς, ἐχοῦσης τὰ πάθη ὀρμητικὰ καὶ ἰσχυρὰς ἀποφάσεις. Ἀλλ' οὐδ' αὖτε εὗρε νύξιν τῶν μετὰ ταῦτα διαταγῶν καὶ μεταμέλειων τῆς τῶν ἐκδικητικῶν ἐκείνων ψιθυρισμῶν τοῦ συνειδότος, οἵτινες τῇ ἀρήρουν τὸν ὕπνον καὶ τῇ ἀνάπαισιν. Ὅσακις παρίστησι τὸν Ἀχιλλέα ὁ Ὅμηρος, ποτὲ δὲν λησμονεῖ τὸ πρῶτον τοῦτο μέρος τοῦ χαρακτηρος τοῦ ἡρώος του. Τὴν αὐτὴν μεγαλόφρονα φιλοφροσύνην, μεθ' ἧς προσφωνεῖ ἐπεικῶς τοὺς ἀκουσίους λειτουργοὺς τῆς κατ' αὐτοῦ ἀδικίας, τοὺς κήρυκας οὗς στέλλει ὁ Ἀγαμέμνων νὰ τῷ ἀφαιρέσωσι τὴν καλὴν Βρυτηίδα, ἐπιδεικνύει καὶ ἐν τῇ ἐννάτῃ ῥαψωδίᾳ πρὸς τοὺς πρέσβεις τοῦ Ἀγαμέμνονος, καὶ ἔτι μᾶλλον ἐν τῇ εἰκοστῇ τετάρτῃ, κατὰ τὴν ποιητικὴν αὐτοῦ συνέντευξιν μετὰ τοῦ Πριάμου (*). Ἀμφότεραι αἱ ῥαψωδίαὶ αὗται ἐστιγματίσθησαν ὑπὸ τινῶν συγχρόνων κριτικῶν ὡς προσθήκαι μεταγενέστεραι, ἐν ᾧ ἀμφότεραι μᾶς φαίνονται ἐξ ἐναντίας ἀναγκαζόμεναι εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ χαρακτηρος τοῦ Ἀχιλλέως. Ὁ Κ. Γρῶττος παραδείγματος χάριν ἀρνεῖται τῆς ἐννάτης ῥαψωδίας τὴν γνησιότητα, διότι, λέγει, ὁ χαρακτήρ τοῦ Ἀχιλλέως ἐν αὐτῇ δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὸν ἐν τῇ λοιπῇ Ἰλιάδι περιγραφόμενον. Ἀλλ' ὁ Κ. Μιούρ ἀντιπαρατερεῖ.

« Πρὸ πάντων ἐν τῇ δημηγορίᾳ τοῦ πρὸς τοὺς πρέσβεις τοῦ Ἀγαμέμνονος ἐν τῇ ἐννάτῃ ῥαψωδίᾳ ἀναπτύσσεται ζωηρῶς τὸ πνεῦμα τῆς εὐγλωττίας τοῦ ἡρώος. Ὅλη ἡ συζήτησις ἐκείνη περιέχει μεγίστην καὶ ῥητορικὴν καὶ ποιητικὴν δύναμιν, καὶ εἶναι ἴσως τὸ ἀνώτατον δείγμα τῆς δραματικῆς τέχνης τοῦ Ὀμήρου. Ἡ τάξις καὶ ἀξιοπρέπεια τοῦ διαλόγου, ἡ πρὸς τὸν χαρακτήρα ἐκάστου τῶν διαλεγομένων ἀκριβὴς ἐφαρμογὴ τῆς ἐκφράσεως καὶ τοῦ ὅρου του, καὶ ἡ ἐπιδειξιότης μεθ' ἧς ἕκαστος ἀσκεῖ τὴν φυσικὴν αὐτοῦ εὐγλωττίαν πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ συζητουμένου, εἰσὶ τῷ ὄντι ἀξιοθαύμαστα. Τὸν λόγον τοῦ Ὀδυσσεώς χαρακτηρίζει πειστικὴ εὐφράδεια ἀνδρὸς φρονίμου, τρίβωνος τῶν αὐλῶν καὶ περὶ τὰς συζητήσεις ἐμπείρου· ὁ δὲ τοῦ Φοίνικος εἶναι περιπαθὴς ἀλλ' ὀπωσὺν μακρολόγος προτροπὴ τοῦ γέροντος παιδαγωγοῦ πρὸς τὸν προφιλή μαθητὴν. Ὁ Αἶας ὅμως χωρεῖ ἀμέσως εἰς τὴν ὑπόθεσιν, διακόπτων τὰς ἀκάρπους διαπραγματεύσεις, καὶ ἀποτόμως ἐκφράζων τὴν ἀγανάκτησιν του πρὸς τὴν ἀγρίαν καὶ ἀμεῖλικτον διάθεσιν τοῦ Ἀχιλλέως. Τούτου δὲ ἡ ὁμιλία εἶναι διαρκὴς πάλιν ὑπεροπτικοῦ πνεύματος, ἀγωνιζομένου νὰ διατηρήσῃ ἐπιφάνειαν ἀταραξίας ἐν μέσῳ ἰσχυρᾶς συγχρούσεως τῶν παθῶν. Ἐν ὧν ὁ λόγος του περιτρέφεται περὶ τὴν ἀρήρησιν τῆς ἰδίας αὐτοῦ διαγωγῆς, μένει περίπου κύριος ἑαυτοῦ. Ἀλλ' ἅμα ἠνέχθη τὸν ἐργάτην τῆς πρὸς αὐτὸν ἀδικίας, ἡ ὀργὴ τοῦ ἀναδράζει εἰς δραστηρίαν, εἰς σχεδὸν ἀγρίας ὕδρεις. Ἡ μίξις αὕτη τῆς ἀταραξίας καὶ τῆς ὀργῆς.

[*] Ἀξία παρατηρήτως εἶναι ἡ μεγάλη τοῦ αἰσθηματός του λεπτότης, ὅταν, ἀφ' οὗ διετάξῃ τὰς παραπάνω νὰ πλύνωσι καὶ χρίσωσι τὸ σῶμα τοῦ ἑκτορος, ταῖς λέγει νὰ τὸ μακρόνωσιν ἀπὸ τὴν ὄψιν τοῦ Πριάμου μέχρι τῆς ἀπελευσέως του, μὴ βλέπων αὐτὸ ὁ γέρον κινήθῃ πάλιν εἰς ὀργήν καὶ μεμφισιρίαν, καὶ δι' αὐτῶν διατηρῇ ἡ ὀργὴ τοῦ Ἀχιλλέως καὶ πειδυνάσθῃ ὁ ξένος.

της υπερηφάνου καταστολής και της πυρετώδους έκρηξης του θυμού, αυτή χαρακτηρίζει την όλην αγόρευσίν του, και διαιρεί αυτήν δια συνεχούς προόδου των παροξυνθέντων αισθημάτων εις παραγράφους, εν οίς τὸ πάθος κλιμακῶδὸν κορυφούμενον, κοπάζει πάλιν και ἐξημεροῦται, μέχρις οὗ νέα τις μνεία τὸ διεγείρη.

Περὶ τὸν ν' ἀνακαλέσωμεν ἐνταῦθα τὴν λαμπρὰν και δραματικωτάτην τελευταίαν συνέντευξιν μεταξύ Πριάμου και Ἀχιλλέως ἐν τῇ εἰκοστῇ τετάρτῃ ῥαψῳδίᾳ, ἥς τὸ ὑπέρτατον κάλλος ἀνεγνώρισαν πάντες οἱ κριτικοί, και ἕκαστος ἀναγνώστης αἰσθάνεται. Ἀλλὰ περιεργὸν εἶναι νὰ παρατηρηθῇ πόσον ἡ μίξις γενναίας συμπαθείας και ἀκαθέκτου ὀργῆς, ἥτις ἐμφαίνεται κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην εἰς τοῦ Ἀχιλλέως τὸν χαρακτήρα, συμφωνεῖ μετὰ τῶν ἰδιοτήτων αὐτοῦ ὁ αὐτὸς ἀναπτύσσεται ἐν τῇ ἐννάτῃ ῥαψῳδίᾳ, και αἵτινες ἐν γένει χαρακτηρίζουσι τὸν ἥρωα δι' ὅλου τοῦ ποιήματος. Πολλὰκις και δικαίως παρατηρήθη πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς γνησιότητος τῆς ἐσχάτης ῥαψῳδίας, ὅτι αὐτὴ ἦτον ἀναγκαία πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ σχεδίου τῆς Ἰλιάδος, διότι δὲν ἠθέλομεν ποτὲ στέρξει νὰ χωρισθῶμεν ἀπὸ τῶν ἡρώων αὐτῆς, ἐγκαταλείποντες τὸ μὲν πῶμα τοῦ Ἑκτορος γυμνόν, κεκολωδωμένον και ἄτακτον, τὸν δὲ ἄγριον νικητὴν αὐτοῦ ἐτι ἀπλήστως ἀσκοῦντα τὴν φιλέκδικον λύτταν του ἐπὶ τῶν ἀψύχων λειψάνων. Ἀλλ' ἐτι ἀναγκαϊότερα φαίνεται αὐτὴ εἰς ἡμᾶς πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ χαρακτήρος τοῦ Ἀχιλλέως. Ἄν δι' ὅλου τοῦ ποιήματος εἶχε διαγραφῇ ὡς ἄγριος, ἐκδικητικὸς και ἀνιλεῖς, αὐδὲν παράδοξον ἂν και μέχρι τοῦ τέλους τῆς ἐποποιίας τὸν ἐδλέπομεν ἐπίσης σκληρόν και ἀκαμπτον. Ἀλλ' οἱ ἡπιώτεροι ἐκεῖνοι χρωματισμοί, οἵτινες ἀλλαγῶν τόσον ἐπιτηδείως διεποίκιλον τοῦ χαρακτήρος του τὴν διαγραφὴν, ἠθέλον μείνει ἀνευ ἀποτελέσματος ἂν δὲν εἰσῆγοντο εἰς τὰς τελευταίας σκηνάς. Τοῦτο δ' ἐδύνατο μόνον νὰ γίνῃ διὰ μεταβολῆς τοῦ αἰσθήματος αἰφνιδιαίας, και ταιαύτης ὥστε νὰ διεγείρῃ ζωηρὰν και σφοδρῶς ἐκφραζομένην συμπάθειαν, ὅσον ζωηρὰ ἦτον ἡ ὀργὴ και σφοδρὰ ἡ ἐκδίκησις.

Ὁμοίως ἀναλύει ὁ Κ. Μιούρ και ὅλους τοὺς λοιποὺς χαρακτήρας τῶν πρωτίτων προσώπων τῆς Ἰλιάδος· ἀλλ' εἶναι ἀδύνατον νὰ τὸν παρακολουθῶμεν εἰς τὴν ἀνάλυσιν ταύτην. Δὲν ὑπάρχει ἀναμφισβότως ἀναγνώστης τοῦ Ὁμήρου ὅστις δὲν ἠθροάνθη, και τοι μὴ ἀναλύσας ἡ μὴ ἐξετάσας τοὺς λόγους τῆς ἐντυπώσεώς του, ὅτι ὁ Ἀγαμέμνων, ὁ Μενέλαος, ὁ Διομήδης, ὁ Αἴας, ὁ Ἑκτωρ, ὁ Αἰνείας, εἰσὶν ἕκαστος ἰδιαιτέρας φύσεως και ἰδιάζοντος ἀτομικοῦ χαρακτήρος. Ὅλοι ὁμοίως φέρουσι τὸν κοινὸν τύπον τῆς ἐποχῆς και τῆς θέσεώς των· ὅλοι εἰσὶν ἥρωες ἡ πολέμισται ἡμιθεοὶ και τραχέων χρόνων. Καὶ ὁμοίως ὁ ποιητὴς κατ' ὁρμήν μετὰ τέχνης τοσαύτης ὥστε διαφεύγει τὴν παρατήρησιν, νὰ δώῃ ἰδιαίτερον χρωματισμὸν εἰς ἕκαστον.

Οὐδαμοῦ δὲ φαίνεται τοσοῦτον ἐντεχνος ἡ ἐλαφρὰ ἐκείνη διαφορὰ τῶν διαγραμμάτων, ὡς εἰς τὰς εἰκόνας τοῦ Νέστορος και τοῦ Φοίνικος. Ἡ πρώτη εἶναι τὸ

δημοτικώτερον και προφανέστερον δείγμα τῆς ἐμνηστικῆς εὐφυίας και ἐπιδειξιότητος περὶ τὴν ἐξεικόνισιν. Οἱ πρώτιστοι χαρακτηρισμοὶ τοῦ γέροντος βασιλέως τῆς Πύλου διαγράφονται λίαν εὐδιάγνωστοι και προέχοντες· ἀπλητεῖτο ὁμοίως τέχνη πολλὴ ὅπως διαγραφῇ και ἄλλη εἰκὼν τόσον πρὸς ἐκείνην ὁμοία, ἕκαστα δὲ νὰ διατηρῇ τὴν ἰδίαν ἀτομικότητα. Καὶ εἵμεθα βέβαιοι ὅτι οὐδεὶς ἐσπούδασε μετὰ προσοχῆς τὸν χαρακτήρα τοῦ Φοίνικος ἐν τῇ ἐννάτῃ ῥαψῳδίᾳ, χωρὶς νὰ ἐννοήσῃ ἀμφοτέρων και τὴν ὁμοότητα και τὴν διαφοράν.

«Ὁ Νέστωρ, λέγει ὁ Κ. Μιούρ, εἶναι ἀρχαῖος ἀπόμαχος, αὐταρέτως ἐνδιατρίβων εἰς τοῦ παρελθόντος τὴν δόξαν, και τὴν παρακμὴν τῆς παρούσης γενεᾶς τῶν ἡρώων, προὑποθέτων ὡς ἀναμφισβήτητον ὅτι εἶναι και ἐμπειρότερος και σοφώτερος ἀπὸ τοὺς συγχρόνους του, οὐδεμίαν παραλείπων περίστασιν ὅπως ἐπαναλάβῃ τὴν ἐξιστόρησιν τῶν μαχῶν του, και ὀγκῶν τὰς δημηγορίας του περὶ τῶν ἐκλεκτῶν του θεμάτων διὰ σχοινοτενῶν ἱστορικῶν ἀποδείξεων, κυρίως περιστρεφομένων περὶ τὰ ἴδια αὐτοῦ κατορθώματα... Καὶ ὁ Φοίνιξ εἶναι γηραιὸς Μέντωρ, και αὐτὸς σοφίας και πιστικῆς εὐγλωττίας ἔχων ὑπόληψιν. Καὶ αὐτοῦ οἱ λόγοι εἰσὶ μακροί, και χαίρει παρενείρων ἐν αὐτοῖς τὴν πείραν τῶν νεανικῶν ἡμερῶν του. Ἀλλ' οἱ ἴδιοι χαρακτηρισμοὶ φαίνονται ἐν τούτοις διαφέρως χρωματισμένοι. Τοῦ Φοίνικος ἡ διάθεσις εἶναι σοβαρὰ, σχεδὸν μελαγχολικὴ παρὰ δὲ τῷ βασιλεῖ τῆς Πύλου προέχει ἐγκάρδιος οἰσις και ἰδιαρέσκεια».

Τῷ ὄντι τοῦ Φοίνικος ἡ ὁμιλία ἐν τῇ ἐννάτῃ ῥαψῳδίᾳ ἔχει βαρὴν τινα μελαγχολίαν, ἥτις αἰσθανόμεθα ὅτι εἶναι συνήθης εἰς τὸν γέροντα, ὅτι εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἀρχαίων του συμφορῶν, και τῆς θέσεως εἰς τὴν περιήλθεν ἐξ αἰτίας αὐτῶν. Τὴν πείραν αὐτοῦ προτείνει ὡς μάθημα εἰς τοὺς ἄλλους και ὡς φευκτέον παράδειγμα. Δίδων δὲ συμβουλὰς ἀναλογωτέρας πρὸς τὴν υπερηφάνειαν και τὴν θέσιν τοῦ Ἀχιλλέως, δὲν ἀρύεται αὐτὰς ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ κατορθωμάτων, ἀλλ' ἀναφέρει ἀρχαίας παραδόσεις, τὰ κλέα ἀνδρῶν, τὰς περιφήμους πράξεις τῶν παλαιῶν ἡμερῶν, ὅσαι ἔζων ἐν τῇ μνήμῃ τῶν ἀρχαιοτέρων ἐκ τῶν συγχρόνων του.

Ἐτι περιεργότερα ἡ αἰ δὺο αὗται εἰκόνες, και διακρινόμεναι ἀπ' ἑκτέρων, εἶναι ἡ τοῦ γηραιοῦ Ἀνακτορος τῆς Τρωάδος· οὐδεὶς κριτικὸς πρὸ τοῦ Κ. Μιούρ δὲν ἀπέδωκεν ὅσην ὄφειλε προσοχὴν και τὸν δίκαιον ἐπαινον εἰς τὴν ὡραίαν ταύτην εἰκόνα, ἥτις τῷ ὄντι ὑπερέχει σχεδὸν ὅλων τῶν ἐν τῷ ποιήματι κατὰ τὴν λεπτότητα τῆς ἀντιλήψεως και τὸ κάλλος τῆς διαγραφῆς. Ὁ Κ. Μιούρ μόνον τὴν τοῦ Ἀχιλλέως εἰκόνα θεωρεῖ και αὐτῆς ἀνωτέραν. Τὸ καθ' ἡμᾶς ὁμοιοῦμεν ὅτι τὴν προτίμησιν παραχωροῦμεν εἰς τὴν Ἑλένην. Ἡ ἰδέα τῆς εἰκόνος αὐτῆς μᾶς φαίνεται ἀμίμητος κατὰ τὸ κάλλος και τὴν λεπτότητα, μεθ' ἧς αἱ ἀδυναμίαι τῆς παρεκτραπίτης γυναικὸς και αἱ ἄτακτοι ὁρμαὶ κράτεως εὐεξάπτου συμπλέκονται θαυμασίως μετὰ διαθέσεως

τρυφερὰς καὶ εὐγνώμονας, συγχρόνως δὲ καὶ μετ' ἡ-
θους ἀξιοπρεποῦς καὶ πρέποντος εἰς βασιλόπαιδα καὶ
εἰς Διὸς θυγατέρα. Ὅσακις ἡ Ἑλένη τοῦ Ὀμήρου
παρουσιάζεται, πάντοτε εἴμεθα διατεθειμένοι νὰ ἐκ-
φωνήσωμεν μετὰ τῶν γερόντων τῆς Τρωάδος·

Οὐ νέμεσαι, Τρώας καὶ εὐκνήμιδας Ἀχαιοὺς

Τοιῇ δ' ἄμφι γυναικὶ πολὺν χρόνον ἄλγεια πάσχειν.

Ἡ διαγωγή τοῦ Πριάμου πρὸς τὴν νύμφην του
εἶναι ἐντελὲς σύμφωνος πρὸς ἀμφοτέρων τοὺς χαρα-
κτῆρας, καὶ τὸ εὐαίσθητον καὶ φιλόφρον βλέμμα δι' οὗ
τὴν ἐμψυχοῖ ὅταν ἀναδύνη εἰς τὰς ἐπάλξεις (ἐν τῇ
τρίτῃ βραψωδίᾳ) ἀνταποκρίνεται ἀκριβῶς πρὸς τὴν
μαρτυρίαν αὐτῆς τῆς Ἰδίας (ἐν τῇ εἰκοστῇ τρίτῃ), ὅτι
πάντοτε ἦτον ὁ

ἐκυρὸς, πατὴρ ὧς, ἦπιος αἰεὶ.

Τοιαῦται ἀπρόοπτοι συμπτώσεις, τοιοῦτοι χρω-
ματισμοὶ διεσπαρμένοι εἰς τὰ ἀπώτατα τοῦ ποιή-
ματος μέρη, ἀλλὰ πρὸς ἀλλήλους ἀκριβῶς ἀνταπο-
κρινόμενοι, εἰσὶ καθ' ἡμᾶς ἡ ἰσχυροτάτη ἀπόδειξις
τῆς ἀρχικῆς ἐνότητος ἐν τῇ ἀντιλήψει αὐτοῦ.

Τὴν ἀνάγνωσιν ταύτην, ἥς ὀλίγα παρεθέσαμεν μέρη,
ἀλλ', ὡς νομίζομεν, ἱκανῶς χαρακτηριστικὰ ὥστε ὁ
ἀναγνώστης νὰ ἐννοήσῃ αὐτῆς τὴν ἰδέαν, συγκεφα-
λαιοῖ ὁ Κ. Μιούρ ὡς ἔπειτα.

« Τίς ἀμερόληπτος ἀναγνώστης, σταθμίσας ταῦ-
τα ἐπιμελῶς, δύναται νὰ πιστεύσῃ ὅτι εἰκόνες μετο-
τάτων ὑπερφυοῦς λεπτότητος εἰργασμέναι, διὰ το-
σοῦτον συνεποῦς μηχανισμοῦ ἐκάστη τὴν ἀτομικό-
τητα αὐτῆς ἀπαρτίζουσα, οὐ μόνον ὡς πρὸς τοὺς
εὐρυτέρους καὶ γενικωτέρους αὐτῶν χαρακτῆρας,
ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τῶν αἰσθημάτων καὶ τῆς φραστο-
λογίας τὰς τρυφερωτέρας ἀποχρώσεις, δύναται νὰ
εἶναι τὸ προϊόν ὄχλου καλλιτεχνῶν ἀναμῖξ, ὡς πρε-
σβεύει ἡ Βολφιανὴ σχολή; Δέκα ἡ δώδεκα γλύπτει
τῶν χρόνων τοῦ Περικλέους ἀναλαμβάνοντες ἕκαστος
ἀνὰ ἓν μέλος τοῦ ἀγάλματος τοῦ Διὸς, ἃν ἐδύνατο
νὰ παράξωσι τὸ περίφημον φειδαῖκόν ἀριστοῦργημα,
ἐδύνατο καί τινες δημοτικοὶ ἀοῖδοι πρὸ τῶν Ὀλυμ-
πιάδων, συδράψαντες τοὺς στίχους των εἰς ποικίλον
κέντρονα, νὰ παράξωσι τὸν Ὀμηρικὸν Ἀχιλλέα ἢ
Ἀγαμέμνονα, τὴν Ἑλένην, τὸν Πρίαμον ἢ τὸν
Ἑκτορα! »

Ἔτι ὀλιγώτερον τῶν προεκτεθέντων δύναται νὰ
συμπυκνωθῶσι καὶ νὰ ἐπιτμηθῶσι τὰ ἐπιχειρήματα
ὅσα τάττει ὁ Κ. Μιούρ ὑπὸ τὴν τρίτην κατηγορίαν,
τὴν τοῦ ὕφους, ἣν λέξιν ἐκλαμβάνει εἰς τὴν εὐρυτάτην
αὐτῆς σημασίαν, περιλαμβάνων εἰς αὐτὴν οὐ μόνον
τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν φράσιν, ἀλλὰ καὶ τὸ αἰσθημα
καὶ τὰς εἰκόνας, ἐκτὸς μόνον ὅταν αὗται διαγρά-
φουσι χαρακτῆρας. Κατὰ τινὰ λόγον ὅμως τὰ ἐπι-
χειρήματα ταῦτα εἰσὶ σπουδαιότερα ὅλων τῶν ἄλλων,
διότι ἐπ' αὐτῶν στηρίζεται ἡ ἀπόδειξις ὅτι ἀμφοτέρα
τὰ ποιήματα εἰσὶν ἔργα ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ.

Ἐννοεῖται ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο εἶναι ἐντελῶς ἀνιξάρ-
τητον ἀπὸ τῆς ἐνότητος ἐνὸς ἐκάστου τῶν ποιη-
μάτων καθ' ἑαυτό. Καὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους καιροὺς,
ὅταν σχεδὸν οὐδεὶς ἐτόλμα ὡς οἱ Βολφιαναὶ νὰ δια-

σπᾶσθαι ἕκαστον ποίημα εἰς τὰ δῆθεν ἐξ ὧν συνετέθη,
ὑπῆρχεν ὅμως σχολὴ ἡ οὐττημα κριτικῶν, οἵτινες ἐ-
καλοῦντο οἱ χωρίζοντες, καὶ δι' ἡττοῦ ἐκρίνοντο ὅτι ἡ Ἰ-
λιάς καὶ ἡ Ὀδύσεια ἐποιήθησαν ὑπὸ διαφόρων ἀοι-
δῶν. Ἀλλ' οἱ τὴν γνώμην ταύτην παραδεχόμενοι (καὶ
πρῶτος ἦν Ξένων ὁ Ἀλεξανδρεὺς) ἐθεωρήθησαν πάν-
τοτε ὡς αἰρετικοὶ ἐν τῇ φιλολογίᾳ, καὶ οὐδεὶς τῶν ἐπι-
στῶν συγγραφέων τῆς ἀρχαιότητος ἀναφέρεται ὡς
κυρώσας αὐτὴν διὰ τῆς ἐγκρίσεώς του. Ἐξ ἐναντίας
ὅμως ἐν νεωτέροις χρόνοις πολλοὶ τῶν ἐξόχων κριτι-
κῶν τὴν ἐδέχθησαν, καὶ ἐξ ἐκείνων προσέτι αἰτινες ἀ-
πορρίπτουσι τὰ λοιπὰ τοῦ Βολφίου δόγματα. Ἡ δὲ
ἀρχαία καὶ ὀρθόδοξος παράδοσις εὗρεν ὀλίγους καὶ ἀ-
σθενεῖς τοὺς ὑπερασπιστάς. Συνήγορος ὅμως αὐτῆς
πλήρης ζήλου ἀναδείκνυται ὁ Κ. Μιούρ, καὶ ἡγωνίσθη
εὐφυῶς καὶ ἐπιτυχέστατα ν' ἀποδείξῃ αὐτὴν διὰ πο-
λυμόχθου ἀντιπαραθέσεως τοῦ ὕφους, τῆς γλώσσης
καὶ τῶν αἰσθημάτων ἐν τοῖς δύο ποιήμασι.

Τὸ ζήτημα ὅμως μικρὰς δὲν ἔχει τὰς δυσκολίας·
νομίζομεν μάλιστα ὅτι ἡ ὀριστικὴ λύσις του προσ-
πατεῖ εἰς κωλύματα ἀνυπέρβλητα. Τῷ ὄντι αὐτοὶ οἱ
ἐνθερμότεροι ὑπέρμαχοι τοῦ ἀρχαίου δόγματος δὲν
δύνανται ν' ἀρνηθῶσιν ὅτι ἡ οὐσιότης τοῦ ὕφους δὲν
εἶναι ἐντελής. Ἡ συναίσθησις διαφορᾶς τινος ἐν τῷ
πνεύματι καὶ τῇ ἐκφράσει τῶν δύο ποιημάτων ὑπο-
φαίνεται εἰς τὴν πρότασιν τοῦ Λογγίνου, ὅτι ἡ μὲν Ἰ-
λιάς ἐποιήθη ἐν τῇ πληρεῖ ἰσχύϊ τῆς ἀνδρικῆς ἡλικίας
τοῦ ποιητοῦ, ἡ δὲ Ὀδύσεια ὅτι εἶναι τὸ προϊόν τοῦ
γῆρας του. Τὴν αὐτὴν δὲ συναίσθησιν ἐκφράζει ἀκόμη
ὁ μέγας οὗτος κριτικὸς, συγκρίνων τὴν Ὀδύσειαν
πρὸς τὸν δύνοντα ἥλιον, ὅστις διατηρεῖ μὲν ὅλην αὐτοῦ
τὴν μεγαλοπρέπειαν, ὅχι ὅμως καὶ τὴν πυρώδη θερ-
μότητα τῶν ἀκτίνων του. Ἀλλ' ὁ Κ. Μιούρ ἐπρο-
σπάθει νὰ δείξῃ, ἀντιπαραβάλλων ἐπιμελῶς τὰ ἀν-
τιστοιχοῦντα μέρη ἐν ἑκατέρῃ τῶν ποιημάτων, ὅτι
ὑπάρχουσι πάμπολλα παραδείγματα, ἐν οἷς ἐπανα-
λαμβάνεται ἡ αὐτὴ σειρά ἰδεῶν διὰ γλώσσης προφο-
ρᾶς ὁμοίας, χωρὶς ὅμως νὰ ὑπάρχῃ οὔτε ταυτότης,
οὔτε ἐκ προθέσεως μίμησις· ἀλλαχοῦ δὲ πάλιν ὅτι
ἀπαντῶνται οὐ μόνον αἱ αὐταὶ ἐκφράσεις καὶ στίχοι
οἱ αὐτοὶ ἐν ἀμφοτέροις τοῖς ἔπεσιν, ἀλλὰ καὶ ὁλόκλη-
ρα χωρία ἐπαναλαμβάνόμενα, τοσοῦτον δ' ἐπιτηδείως
ἐνεργόμενα, ὥστε φαίνονται ἑκατταχοῦ ὡς πρωτό-
τυπα (*).

Τὰ ἐπιχειρήματα ταῦτα εἰσὶν ἰσχυρὰ ἀναμφιβό-
λως, οὐχὶ ὅμως καὶ ἐντελῶς ἀκαταμάχητα· διότι ἡ
διαφορὰ μεταξὺ ἀπλῆς ὁμοιότητος καὶ ἐπιτετηδευμέ-
νης μιμήσεως εἶναι λίαν δυσδιάκριτος καὶ δυσέκφρα-
στος· νὰ τὴν αἰσθανθῇ δύναται τις μᾶλλον ἢ νὰ τὴν
ἐξηγήτῃ, ὡς τὰς ἐλαφρὰς ἐκείνας ἀποσκιᾶσεις καὶ τὰς
ἀνεκπαισθήτους καμπὰς τῶν γραμμῶν, δι' ὧν ὁ τεχνο-
γνώστης διακρίνει τὸ πρωτότυπον τοῦ καλλιτέχνου
διάγραμμα· καὶ ὅσον ἰσχυρὰ καὶ ἂν εἶναι ἡ πεποιθήσις

[*] Ἐν τῶν μᾶλλον ἀξιοσημειωτῶν παραδειγματικῶν τούτου εἶναι
ἡ περιγραφή τῆς μάχης τῶν Κικόνων (Ὀδ. I. 39-81). ἤτις, ὡς πα-
ρατηρεῖ ὁ Κ. Μιούρ, εἶναι σχεδὸν κέντρον ἐκ διαφόρων στίχων καὶ
φράσεων τῆς Ἰλιάδος. Ἀλλὰ τοιοῦτον εἶναι τὸ πνεῦμα καὶ τοσοῦτη
ἡ ἐνέσις καὶ ἐλευθέρια ὑφ' τοῦ χωρίου τούτου, ὥστε εἶναι σχεδὸν ἀδύ-
νατον νὰ ἐκληφθῇ ὡς ἐκ προθέσεως μίμησις.

ἦν ἡμεῖς αὐτοὶ συλλαμβάνοντες, εἶναι σχεδὸν ἀδύνατον νὰ μεταδώσωμεν τὴν πεποιθήσιν ταύτην εἰς ἄλλον. Ἐστὶ δὲ δυσχερέστερον εἶναι νὰ προσδιοριθῇ κατὰ πόσον δύω ποιηταί, ἔχοντες ὁμοίον τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι, διότι εἶναι σύγχρονοι, καὶ ἀνῆκουσιν εἰς κοινωσίαν ὁμοίως ὀργανισμένην, δὲν ἐνέδυσαν τὰς ἰδέας των εἰς γλώσσαν ὁμοίαν, πηγάζουσιν ἐκ τῆς κοινῆς ἐπικῆς φρασολογίας. Ὡς πρὸς τοῦτο διὰ τοὺς νεωτέρους κριτικούς πρόσφατος δυσκολία εἶναι ἡ ἀπώλεια ὅλων τῶν συγγραμμάτων ὅσα θὰ ἐχρητίμευον ὡς δεῦτερος τῆς συγκρίσεως ὁρος. Ἄν εἶχομεν εἰσέτι ὁλόκληρα τιὰ τῶν ποιημάτων ἐκείνων, ἅτινα ἡ μὲν φωνὴ τῆς ἀπωτάτης ἀρχαιότητος ἀπέδιδεν εἰς τὸν Ὀμηρον, ἡ δὲ μᾶλλον πεφωτισμένη κριτικὴ μεταγενεστέρων χρόνων ἀπέρριπεν, ἂν ἐδυνάμεθα ἢ ἀντιπαρβάλλωμεν πρὸς τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν, τὴν Κυπρίαν, τὴν Θηβαίαν ἢ τοὺς Ἐπιγόνους, θὰ ἐδυνάμεθα πολὺ περιστότερον νὰ κρίνωμεν πόσον μέρος τῆς ὁμοιότητος τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν ἐκφράσεων, ἦν παρτηροῦμεν ἐν τοῖς δύω σωζομένοις ποιήματιν, ἀνῆκεν εἰς αὐτὰ ἰδίως, ἢ ἦτον κοινὴ καὶ εἰς ἄλλα ποιήματα ἔχοντα τὸν αὐτὸν ἥρωϊκὸν χαρακτήρα· πόσον μέρος τῆς φράσεως καὶ τῆς γλώσσης ἦν σήμερον θεωροῦμεν ὡς εἰδικῶς Ὀμηρικὴν, ἦτον ἐκ γενεᾶς εἰς γενεάν παραδεδεγμένον καὶ κοινὸν εἰς ὅλον τὸν κύκλον ἀρχαίας τῆς δημοτικῆς ποιήσεως.

Ἄν τῷ ὄντι, ἐδύνατο ἢ ἀποδειχθῇ, ὡς τινες τῶν νεωτέρων κριτικῶν δι᾿ ἐσχυρίσθησαν, ὅτι ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσεια παριστῶσι τοιαύτας διαφορὰς περὶ τὰ ἦθη καὶ τὴν κατὰστασιν τῆς κοινωνίας ἦν περιγράφουσιν, ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐποιήθησαν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ, τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο θὰ ἦτον πολὺ ἰσχυρότερον. Ἀλλὰ φρονοῦμεν ὅτι ὁ Κ. Μιούρ, ἀκολουθῶν τὸ σύστημα τῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ Κ. Ο. Μυλλέρου καὶ τοῦ Κ. Γρώττου, ἀπέδειξεν ἀρκούντως τὰς παρατηρηθείσας διαφορὰς ὡς προερχομένας ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν ὑποθέσεων τῶν δύω ποιημάτων, ὡς τὸ μὲν περιστρέφεται μᾶλλον περὶ τὰς εἰρηνικὰς τέχνας, τὸ δὲ περὶ τὰς τοῦ πολέμου σκηνάς, τὸ μὲν ψάλλει τὰς αὐλὰς, τὸ δὲ τὰ στρατόπεδα τῶν Ἑλλήνων.

Νομίζομεν ἐπομένως ὅτι τὸ ζήτημα περὶ τοῦ ἂν ἀμφοτέρωθεν δύνανται ἢ ἀποδοθῶσιν εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ποιητὴν, πρέπει νὰ ζηρῇται ἐπὶ μόνων τῶν εὐρυτέρων ἐκείνων ἐπιχειρημάτων, πρῶτον, τῆς γενικῆς ὁμοιότητος τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἐκφράσεως, ἔτι δὲ τοῦ ὕψους καὶ τῆς γλώσσης ἐν ἀμφοτέροις, ὁμοιότητος τοιαύτης, ὥστε νὰ δικαιολογῇ τὴν κοινὴν αὐτῶν καταγωγὴν· δεῦτερον, τῆς ἀτιμωτικότητος ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ καὶ τόπῳ παρήχθησαν δύω ὑπερφυεῖς ποιηταί, πλείστους ὁμοιότητος χαρακτηρᾶς ἔχοντες πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἀμφοτέρωθεν αἰρόμενοι εἰς ἀταλόμυτον ὕψος ὑπεράνω ὅλων τῶν προκατόχων ὡς καὶ ὅλων τῶν διαδόχων αὐτῶν δι' ὅλων τῶν αἰώνων, ὥστε τὰ ποιήματα αὐτῶν ἐπέζησαν εἰς ὅλα τὰ τῆς ἀρχαιότητος, ὡς δύω ἀκατάστροφα μνημεῖα λάμποντα διὰ τῆς δαίχλης τῶν χρόνων, καὶ ἐπιδεικνύοντα ἀνέφικτον ἐντελείας βαθμόν. Τινὲς, οἷον ὁ Κ. Γρώττος, φρονοῦσιν ὅτι ἡ ἐνστασις αὕτη δὲν εἶναι ἰσχυρά. Τὸ καθ' ἡμᾶς δ' ἐξ ἐν-

αντίας νομίζομεν ὅτι μετὰ μεγίστης δυσκολίας δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν πῶς καὶ ἐνός μόνου τῶν ποιημάτων τούτων τὸ εὖρὸ καὶ διαρκῶς ἐξαίσιον σχέδιον ἐπενοήθη καὶ ἐξεποιήθη ὑπὸ ποιητοῦ χρόνων ἀρχαϊκῶς τραχέων, ὑπὸ ποιητοῦ ἀτελῆ ἔχοντος βοήθημα. Ἀλλ' ἂν οὗ ἅπαξ παραδεχθῶμεν τοῦτο, διότι ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ὕλικὴν ἀπόδειξιν τῆς ὑπάρξεως τοῦ τοιοῦτου ποιήματος, τότε μᾶς φαίνεται πολὺ εὐκολώτερον, ὁ αὐτὸς ἔξοχος νοῦς νὰ παρήγαγε καὶ δεῦτερον ἀριστούργημα, παρ' ὅλαί αἱ πρὸς παραγωγὴν αὐτοῦ ἀπαιτούμεναι δυσεύρετοι συνθήκαι νὰ ἐπανελήφθησαν συνηνωμένοι καὶ παρ' ἄλλω ἀτόμῳ.

Ἡ ὑπὸ τοῦ Κ. Μιούρ ἐπιμελεστάτη ἀνάλυσις τῶν κυριωτέρων χαρακτηρισμῶν τοῦ Ὀμητικοῦ ὕψους, εἶναι ἡ ἀρίστη καὶ πληρεστάτη τῶν ὅσας γνωρίζομεν καὶ παραδιχόμεθα μὲν ἐν γενεῇ τὰ ἐν αὐτῇ, πρὸς ἐν ὁμῶς διαφωνοῦμεν, πρὸς ὅσα λέγει περὶ τοῦ ὑποτιθεμένου κωμικοῦ στοιχείου ἐν Ὀμήρῳ, περὶ οὗ πολλάκις ἐπανέρχεται, θεωρῶν αὐτὸ ὡς ἓνα τῶν πρωτίτων χαρακτηρῶν τοῦ ὕψους τοῦ ποιητοῦ. Τοσοῦτον δ' αἰσθάνεται ὁ ἴδιος ὅτι κατὰ τοῦτο νεωτερίζει ἐν τῇ Ὀμηρικῇ ἐπικρίσει του, ὥστε ἐπανειλημμένως ἐκφράζει τὴν ἐκπληξίν του ὅτι οἱ σχολιασταὶ οὐδέποτε παρετήρησαν τὸ τόσον εὐδιάκριτον τοῦτο σύμπτωμα. Τὸ καθ' ἡμᾶς νομίζομεν ὅτι τῆς ἀπάτης ταύτης τῶν σχολιαστῶν κοινωνοῦσι σχεδὸν ὅλοι οἱ ἀναγνώσται, ἕκαστος κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἰδίας αὐτοῦ κρίσεως, καὶ κηρύττομεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἐνόχους τῆς γενικῆς ἀμβλυοπίας ὡς πρὸς τὸ γελωτοποιῶν στοιχεῖον τῶν Ὀμηρικῶν ποιημάτων, τῆς προταπτομένης ὑπὸ τοῦ Κ. Μιούρ εἰς πάντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ κριτικούς. Ἀναμφιβόλως οὐδεὶς ὑπάρχει μὴ παρατηρήσας ὅτι ἐν ἀμφοτέροις τοῖς ποιήματιν ὑπάρχουσιν εἰκόνες καὶ περιγραφαὶ εἰς τῶν γελοίων ὑπαγόμεναι τὴν κατηγορίαν. Τοιαῦται εἰπὶ λόγου χάριν αἱ περιγραφαὶ τοῦ Θερπίτου καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν διαγωγῆς τοῦ Ὀδυσσεύς ἐν τῷ Β τῆς Ἰλιάδος, καὶ τῆς μάχης μεταξὺ Ὀδυσσεύς καὶ Ἴρου ἐν Ὀδυσσεΐᾳ. Αἱ σκηναὶ ἐν τῷ ἀντρω τοῦ Πολυφήμου, καὶ ὁ τρόπος καθ' ὃν ὁ ἄγριος ἀλλ' εὐήθης γίγας ἀπατᾶται ὑπὸ τοῦ πονηροῦ ἀντιπάλου του, εἰσὶν ἔτι ἰσχυρότερα παραδείγματα, καὶ παριστῶσι τὸ γελοῖον συναναμειγμένον τῷ ροδερῷ. Ἀλλ' ἀντὶ νὰ βοηθητῇ ἡ ἐντύπωσις τῶν σκηνῶν τούτων ὑπὸ τοῦ κωμικοῦ ὕψους τῆς διηγήσεως, τὸ ἀνάπακιν ἔχομεν τὴν πεποιθήσιν ὅτι ἠθάνθησαν οἱ πλείστοι τῶν ἀναγνώστων, παρατηρήσαντες ὅτι διὰ τοῦ προφανῶς ἀρελοῦς τρόπου καθ' ὃν τὰ μέρη ταῦτα προσιμιάζονται, οὐδεμία σχεδὸν διέκρισις γίνεται μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν ἐμβριθεστέρων μερῶν τοῦ ποιήματος.

Τοιοῦτος νομίζομεν ὅτι εἶναι γενικῶς ὁ χαρακτήρ ὅλων τῶν διηγηματικῶν δημοτικῶν ποιημάτων· καὶ εἰς ταῦτα τὰ τυχαίως ἀπαντῶμενα χωρία βλέπομεν μόνον νέαν ἀπόδειξιν τοῦ προῤῥηθέντος, ὅτι τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα μεθ' ὅλων τῶν καλλωνῶν αὐτῶν, φέρουσιν ὁμῶς σφραγίδα δι' ἧς δείκνυνται ὅτι ἐποιήθησαν ἐν ἀρχαϊκοῖς καὶ σχετικῶς τραχέσι χρόνοις, καὶ ὅτι εἰπὶ κυρίως ἥρωϊκὰ δημοτικὰ ἄσματα, ἀπαρallάκτως ὡς βλέπομεν τὸ Ἰσπανικὸν ποίημα τοῦ Σιδ,

διηγούμενον σχεδὸν διὰ τοῦ αὐτοῦ ὕφους καὶ τόνου καὶ τὰ ἥρωικά κατορθώματα τοῦ ἥρώος του, καὶ τὰ πονηρὰ αὐτοῦ τεχνάσματα, δι' ὧν ὑπέκλεψεν ἀπὸ δύο δυστυχεῖς Ἰουδαίους τὰ χρήματα ὅσα ἐχρειάζετο διὰ τὴν ἐκστρατείαν του.

Ἀλλὰ δὲν περιορίζεται μόνον ὁ Κ. Μιούρ ἀξάνων, ὡς φρονοῦμεν, τὴν σημασίαν τῆς τυχαίας εἰσαγωγῆς τῶν γελοίων τούτων εἰκόνων καὶ συμβάντων, ἀλλ' ἐν γένει ἀποδίδει εἰς τὸν ποιητὴν ἰσχυρὰν τάσιν πρὸς τὸ σατυρισμὸν καὶ πρὸς εἰρωνίαν εὐφυᾶ καὶ συγκεκαλυμμένην. Ἡμεῖς δ' ἐξεναντίας φρονοῦμεν ὅτι αἱ ιδιότητες αὗται εἰσὶν ἀντικρὺς ἐναντίαι εἰς τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, ὡς καὶ παντὸς ἔθνους ἀρχαῖκόν ἔχοντος εἰτέτι καὶ ἀτελῆ τὸν ἐξευγενισμόν. Πρὸ πάντων δ' ἐν τῷ ἐπεισοδίῳ τῶν Φαίακων φρονεῖ ὁ Κ. Μιούρ ὅτι ἀνακαλύπτει τὰς ιδιότητας ταύτας· καὶ ἀδιστακτικῶς λέγει ὅτι θεωρεῖ ὅλον τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο ὡς σκοπὸν προτιθέμενον νὰ σατυρίσῃ λαὸν τινα ὑπάρχοντα τότε καὶ γνωστὸν εἰς τὸν ποιητὴν. Μεθ' ὅλης τῆς ἀνηκούσῃς ὑπολήψεως πρὸς τὴν κρίσιν συγγραφῆς πολυμαθεστάτου καὶ βαθέως σπουδάζαντος τὸν Ὀμηρον, τολμῶμεν ν' ἀμφιβάλωμεν ἂν ποτὲ ὑπῆρξε τοιαύτη πρόθεσις παρὰ τῷ ποιητῇ.

Οἱ Φαίακες περιγράφονται ὡς λαὸς εὐθυμος καὶ ἡδυπαθής, κατοικοῦντες ἐν εἶδος γῆς τῆς ἐπαγγελίας, ὅπου δι' ἐλαχίστων ἀγώνων εὐκόλως καὶ ἀπόνως ἐθεράπευον ὅλας τὰς ἀνάγκας, καὶ ὅπου ἦσαν αἱ ἡδοναὶ αὐτῶν ἀπερίσπαστοι. Καὶ αἱ ναυτικοὶ αὐτῶν ἐπιχειρήσεις ἀκόμη, ἡ μόνη σπουδαία των ἐργασία, ἐξετελοῦντο μετ' εὐκολίας ὑπερανθρώπου. Ὅλη τοῦ χαρακτῆρος των ἡ διαγραφὴ μᾶς φαίνεται ἀκριδέστατα σύμφωνος πρὸς τὴν θεμελιώδη ταύτην ιδεάν· φαίνονται ζωτροί, ἀφρότιδες καὶ φαιδροί, ἐλευθέριοι, φιλόξενοι καὶ φιλόφρονες, ἀλλὰ συγχρόνως ματαιόφρονες καὶ εἰρηματίαι, καὶ ὁπωσοῦν καυχηματίαι, ἂν καὶ ὡς πρὸς τὴν ναυτικὴν των ἐπιδεξιότητα πρέπη νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι τὰ ἀποτελέσματα ἐδικαίου τὰς μεγαλυχίας των. Ἀλλ' ἐν μέσῳ ὅλης των ταύτης τῆς κενοδοξίας ὁμολογοῦμεν ὅτι δὲν κατωρθώσαμεν ν' ἀνακαλύψωμεν τὸ κωμικὸν ὕφος ὃ ὁ Κ. Μιούρ λέγει ἐπικρατοῦν δι' ὅλης τῆς περιγραφῆς, οὐδὲ ἴσομέν τι δ' αἰοῦν ἡμᾶς νὰ θεωρήσωμεν τινὰ μέρη αὐτῆς ὡς παρωδίας καὶ γρύλλους. Ἄν τοιοῦτος ἦν ὁ σκοπὸς τοῦ Ὀμήρου, ἀκαταλλήλότητος θὰ ἦτον, καὶ ὀλίγην ἐκ μέρους αὐτοῦ θ' ἀπεδείκνυε κρίσιν ἢ εἰσαγωγὴν εἰς τοιαύτην εἰκόνα χαρακτῆρος ὡς ὁ τῆς Ναυσικῆας, οὗ τὴν λεπτότητα καὶ τὸ κάλλος ἀναγνωρίζει πληρέστατα ὁ Κ. Μιούρ.

Τὸ ὄναρ, λέγει, τῆς Ναυσικῆας, τῆς χαριστάτης τῶν γυναικῶν καὶ τῆς ὠραιότητας τῶν Φαιακίδων, ἡ συνδιάλεξις αὐτῆς μετὰ τοῦ πατρός της, ἡ ἐλευσίς της μετὰ τῶν θεραπαινίδων εἰς τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ ὅπως πλύνῃ τὰ ἐνδύματα τῆς οἰκογενείας, αἱ νεανικαὶ των διαχύσεις ἐπὶ τοῦ ἔργου των, καὶ ἡ συνάντησις τοῦ Ὀδυσσεύος, εἰσὶν ἐξαίσιτοι σκηναὶ τῆς ἀρχαίας ἀφελείας τῶν οἰκιακῶν ἡθῶν, καὶ τῆς παρθενικῆς ζωηρότητος συγχρόνως καὶ τρυφερότητος. (*)

[*] Ἀλλ' ἔτιγον κατωτέρω ὁ Κ. Μιούρ ἀνακαλεῖ τὴν παραβολήν

Τῷ ὄντι ἡ εἰσαγωγὴ τοιαύτης παγκάλλου εἰκόνας, ἢ μᾶλλον σειρᾶς εἰκόνων ἐν μέσῳ σκηναῶν κυρίως ταυρικῶν ἢ γελοίων, ἠθέλεν εἶναι παράδοξον κράμα. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἀκόμῃ ὁ Ὀδυσσεὺς ἐπιδημεῖ παρὰ τοῖς Φαίαισι, καὶ ὅπου ἡ κομπάρζήμων τοῦ χαρακτῆρος αὐτῶν κουφότης μάλιστα ἐπιδείκνυται, καὶ ἐκεῖ ὁ ποιητῆς μετὰ πλείστης ἐπιδεξιότητος ἠθέλησε νὰ πρᾶνῃ τῆς εἰκόνας τὸν τόνον, εἰσαγαγὼν τὸ ὠραῖον χωρίον ἐκεῖνο, ἐν ᾧ ὁ νέος Φαίαξ Εὐρύαλος ἀπολογεῖται πρὸς τὸν ξένον διὰ τὴν πρώην προπέτειάν του. Πῶποτε, νομίζομεν, ἔκτοτε μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, εὐγενεστέρα ἀπολογία δὲν ἐπροφέρθη οὐδ' ἐγένετο δεκτὴ δι' εὐγενεστέρων ἐκφράσεων οὐδὲ γνωρίζομεν πολλὰ Ὀμηρικὰ χωρία, ὅπου προδηλοτέρα καταφαίνεται ἡ λεπτότης τοῦ οἰσθήματος, ἥτις φέρει τὸν τύπον τῆς ἀληθοῦς καλῆς ἀγωγῆς ἐν παντί χρόνῳ καὶ ἐν παντί τόπῳ· καὶ ἐν οὐδενὶ ἴσως ἠθέλομεν ὀλιγώτερον ὑποπτεύσει πρόθεσιν σατύρας ἢ γρύλλου.

Ἀλλ' αἱ τελευταῖαι παρατηρήσεις τοῦ Κ. Μιούρ περὶ τοῦ χωρίου τούτου ἀποδεικνύουσιν ἐνεργέστατα, ἂν ἀμφιβολία ἀκόμη ἐπετρέπετο περὶ τούτου, ὅτι ἐθεώρητε καὶ ἔκρινεν αὐτὸ ὑπὸ ἐποψίν ἐσφαλμένην.

«Τὸ κωμικόν, λέγει, πνεῦμα τῆς διηγήσεως διατηρεῖται μέχρι τοῦ τέλους αὐτῆς. Πληρωθεὶς δῶρων καὶ περιποιήσεων, ὁ ἥρωας ἐπιβαίνει τὸ ἐσπέρας πλοῖον καταρτισθέντος καταλλήλῳτάτα· καὶ πρὸ τῆς αὐγῆς τὸ πλοῖον φθάσει εἰς τὴν Ἰθάκην, ὅπου τὸ σαιδρὸν πλήρωμα ἀποβάται κοιμώμενον ἐπὶ, μετ' αὐτῆς τῆς κτωμένης του καὶ τῶν δῶρων ὅσα τῷ ἐδόθησαν, τὸν Ὀδυσσεῖα εἰς τοὺς πατρίους βράχους. Ἐξυπνήσας, δὲν εὐχεται νὰ ἐννοήσῃ ποῦ εὐρίσκεται, καὶ μόνον ἡ θεία προστατίς του, ἡ Ἀθηνα, ἐλθοῦσα, διασκιδαίνει τὴν ἀπορίαν του.»

Ὁμολογοῦμεν ὅτι μᾶς φαίνεται ἀκατανόητον πῶς κριτικὸς βαθὺς καὶ φιλόκαλος υἱὸς ὁ Κ. Μιούρ, ἀναγνούς τὴν ἀρχὴν τοῦ Ν. τῆς Ὀδυσσεΐας, ὅπου περιγράφεται ἡ νυκτερινὴ ὁδοπορία τοῦ Ὀδυσσεύος, ἐδυήθη νὰ θεωρήσῃ τοὺς ὠραίους ἐκείνους στίχους ὡς περιέχοντας ιδεάν τινὰ κωμικὴν. Ὁ Κ. Μιλνς (*), ὀρρότερον ἀντιλαβόμενος τῆς δαναΐας τοῦ ποιητοῦ, ἐκέρυξε τὸ χωρίον τοῦτο ὡς τὸ περιπαθέστερον διηγήσεως τῆς Ὀδυσσεΐας. Ἄν καὶ καθ' ὅλην αὐτῆς τὴν ἐκτασιν δὲν παραδεχώμεθα τὴν κρίσιν ταύτην, ἀναγνωρίζομεν ὅμως τῷ ὄντι ὡς ὠραίαν καὶ παθητικωτάτην τὴν ιδεάν ὅτι ὁ πολυπλαγκτός, ὁ πολλὰ παθὼν ἐν πολέμοις καὶ τρικυμίαις, ἀποτίθεται οὕτω κοιμώμενος εἰς τὴν γῆν τῆς πατρίδος του, ὡς βρέφος, λησμονῶν ὅλα ὅσα ἐμόγησε.

τοῦ Ἀέοντος ἥτις ὑπάρχει ἐν τῇ χωρίῳ τούτῳ, καὶ τὴν ἐξηγεῖ ὡς παραβολὴν τοῦ ἥρωϊκοῦ καὶ τοῦ ὀξιοπροσπεύρου ἐπικυδῶς ὕφους. Τῷ ὄντι ἡ παραβολὴ ἐκείνη ἐκπλήττει ὁπωσοῦν τὰς ἰδέας ἡμῶν· ἀλλ' οὐχὶ περισσότερο ἢ ὅτι ἡ παραβολὴ τῆς Πηνελόπης πρὸς Λέοντα, ἐν Δ [στ. 591] τῆς Ὀδυσσεΐας, ἐφ' ἧς ὁ Κ. Μιούρ παρατηρεῖ ὅτι ὁ Ὀμηρος χαίρει τὸν Λέοντα εἰς τὰς παραβολὰς παρεισάγων. Ἡ παραβολὴ ἐκείνη δύναται νὰ ἐξηγηθῇ διὰ τοῦ ἰδιωτικοῦ τρόπου καθ' ὃν, ὡς ὁ Κ. Μιούρ εὐφρόνιστα ἀλλαχοῦ ἀνέπτυξεν, ὁ Ὀμηρος εἰσάγει τὸς παραβολὰς, ἀπεκτείνων αὐτὰς πέραν τῶν ὁρίων τῆς ἀμέσου ὁμοιότητος. Ἐν τῇ περιτάσει ταύτῃ ἡ παραβολὴ συνίσταται μόνον εἰς τὴν παῖσαν καὶ τὴν ἀπλοκαίριον ἥτις δίδωκε τὸν Ὀδυσσεῖα ὡς Λέοντι. Τὰ λοιπὰ εἶναι ἐπικωμμήματα, καὶ ἡ αὐτὰ προτετιθῇ.

[*] Ἀ-ερνημον, περιοδείας ἐν Ἑλλάδι, σ. 29.

Περὶ τὸν εἶναι ν' ἀντιγράφωμεν ἐνταῦθα τοὺς ἀμειμήτους ἐκείνους στίχους, οὕς, πεπεισμεθα, οὐδεὶς ἐκ τῶν ἀναγνώντων αὐτοὺς ποτὲ ἐλησμόνησεν. (*)

Ἄλλ' ἔτι ἰσχυρότερον πρέπει νὰ διαμαρτυρηθῶμεν κατὰ τοῦ δι' ἰσχυρισμοῦ τοῦ Κ. Μιούρ, ὅτι τὸ αὐτὸ χωρικὸν στοιχεῖον ἐνυπάρχει καὶ ἐν τῷ αὐστηρῷ τῆς Ἰλιάδος μηχανισμῷ. Τὸ ἀνοίκειον τινῶν σκηνῶν ὡς τὸ ἔπος τοῦτο θέτει ἐν ταῖς μοναῖς τοῦ Ὀμήρου, καὶ μάλιστα τὸ ἀπρεπὲς τῶν ἐρίδων μεταξὺ Διὸς καὶ Ἥρας, παρετηρήθη ἤδη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων. Ἐπιθυροῦντες καὶ τὴν δημώδη αὐτῶν θεολογίαν ν' ἀπαλλάξωσι πάσης ἀπρεπείας, καὶ τὴν ὑπόληψιν τοῦ Ὀμήρου νὰ διατηρήσωσι, τινὲς τῶν φιλοσόφων κατέφυγον εἰς τὸ σύστημα τῶν ἀλληγορικῶν ἐξηγήσεων καὶ ἐθεώρησαν ἢ εἶπεν ὅτι θεωροῦσι τὰς περιγραφὰς ταύτας ὡς συμβολικῶς ἐμφαινούσας φυσικὰ φαινόμενα, ἢ περιεχούσας κεκρυμμένην ἠθικὴν ἐννοίαν.

Ἄλλ' οἱ νεώτεροι κριτικοὶ ἀπέρριψαν, καὶ δικαίως, πάσας τὰς προσπάθειάς ταύτας πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς τοῦ ποιητοῦ ὑπόληψως. Μετ' ἐκπλήξεως ὁμως βλέπομεν τὸν Κ. Μιούρ καταφεύγοντα πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι τὰ χωρία ἐκεῖνα εἶναι σατυρικά, καὶ προσέθηκεν αὐτὰ ὁ ποιητὴς ὅπως χλευάζῃ τὴν παραδοξολογίαν τῆς δημώδους θεολογίας. Ὅσον ἀνυπόστατος καὶ ἂν μᾶλλον φαίνεται ἡ ἀλληγορικὴ ἐκείνη ἐξήγησις, ὁμολογοῦμεν ὅτι τὴν προτιμῶμεν ἀκόμη πολὺ ἀπὸ τὴν νέαν ταύτην λύσιν τῆς δυσκολίας.

Ἀδύνατον σχεδὸν μᾶς εἶναι νὰ κατανοήσωμεν ὅτι εἰς τριχεῖαν κοινωνίαν κατὰστασιν, οἷα ἦν ἡ τῆς ἐποχῆς ἐν ᾗ πιθανῶς ἐξῆλθε ὁ Ὀμηρος, ἐδύνατο οὗτος νὰ πρέλῃ τοσοῦτον τῶν συγχρόνων του ὡς πρὸς τὰς θεολογικὰς γνώσεις, ὥστε νὰ θεωρῇ μετὰ περιστροφῆς τὰς προλήψεις αὐτῶν περὶ φύσεως τῆς θεότητος καὶ τῶν ἰδιοτήτων αὐτῆς καὶ ἔτι μᾶλλον ἀπίστευτον φαίνεται ὅτι, καὶ ἂν εἶχε τὰς ιδέας ταύτας, ἤθελε τολμήσει νὰ τὰς ἐκφράσῃ. Ἡ ποιητικὴ τοῦ Ὀμήρου ἦτον ἐντελὲς δημοτικὴ καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα καὶ κατὰ τὰ καθ' ἑκάστην, καὶ ἀπετείνεται εἰς μόνους τοὺς συμπατριώτας καὶ τοὺς συγχρόνους του· οὐδὲ δυνά-

μεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ τυφλὸς καὶ ἀλήτης ἀοιδὸς ἐσπυλλογίζετο ἢ νὰ γράφῃ ἀφορῶν πρὸς μέλλοντας κριτικούς, ἢ νὰ ἐκκαλέσῃ εἰς ἄλλων χρόνων ἀνώτερα φώτα. Πρὸς τίνα λοιπὸν ἀπετείνεται ὁ τοιοῦτος συγκεκριμενισμὸς τῶν ποιημάτων του νοῦς, καὶ ἡ λεπτή αὐτῶν εἰρωνία; Ἄν δὲν ἀνταπεκρίνοντο εἰς τὴν αἴσθησιν καὶ τὴν φιλοκαλίαν τῶν συγχρόνων του, αἱ εἰκόνας αὗται προσέβαλλον ἄρα ἐκείνους ὡς προσβαλλοῦσι τοὺς μεταγενεστέρους, τοῖς ἐφαίνοντο ἄρα ἀσεβεῖς καὶ ὕβριστικαί. Ἄλλ' ὡς τοιαῦτα ἂν ἐκρίνοντο τότε, πεπεισμεθα ὅτι ποτὲ δὲν θὰ εἰσῆγαντο εἰς τὴν Ἰλιάδα. Ἄν δ' ἐξ ἐναντίας ἀνταπεκρίνοντο εἰς τῶν τότε τὰ αἰσθήματα, ἂν οἱ ἀκροαταὶ οὐ μόνους ὁ Ὀμηρος ἐφαλλε, δὲν ἐνόμιζον ἀνοίκειον ἢ βέβηλον ν' ἀποδίδωνται εἰς τοὺς θεοὺς τὰ πάθη καὶ αἱ ἀσθένειαι τῶν ἀνθρώπων, τότε ἀναμφιβόλως ἡ ἀπλουσιότης καὶ φυσικωτάτης ἐξήγησις εἶναι ὅτι ὁ ποιητὴς δὲν ὑψώθη παντάπασι κατὰ τοῦτο ὑπεράνω τῶν ἰδεῶν τῶν συγχρόνων του.

Ἐν χωρίον κατακρίνει εὐλόγως ὁ Κ. Μιούρ, ὡς πρὸ αὐτοῦ καὶ ἄλλοι, ὁ Ἀρίσταρχος, ὁ Μονταίγνος, τὸ κατέκρινον, τοὺς στίχους τοῦ Ξ (στ. 317-327) ἐν οἷς ὁ Ζεὺς ἀπαριθμεῖ τοὺς παρὰ νόμους τοῦ ἔρωτος. Τὸ καθ' ἡμᾶς νομίζομεν ὅτι ἡ ἐξήγησις τῆς ὑπάρξεως τοῦ χωρίου ἐκείνου εἶναι ἄλλη, ὅτι δηλαδὴ αὐτὸ δὲν εἶναι παντάπασι τοῦ Ὀμήρου, καὶ συμφωνοῦμεν πληρέστατα μετὰ τῶν Ἀλεξανδρινῶν γραμματικῶν θεωρούντων αὐτὸ ὡς μεταγενεστέραν παρεγγραφήν διότι μᾶλλον φαίνεται φέρον τὸν τύπον τῆς μυθολογικῆς καὶ γενεαλογικῆς ποιήσεως ἣτις ἐπῆλθεν ἐκ τῆς τοῦ Ἡσιόδου. Ἄν ἠθέλομεν νὰ ἐκλάβωμεν τὸ τεμάχιον ἐκεῖνο ὡς σατυρικὴν κατὰ τὸν Κ. Μιούρ, ἀπορρύνομεν μὲν τὴν θεολογικὴν ἀτομίαν, ἀλλ' αὐξάνομεν τὴν ποιητικὴν, ἣτις, φρονοῦμεν, εἶναι εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἡ πλουσιότερα τῶν δύο.

Εἰς τὰς τοιαύτας πολυπληθεῖς ἀποδείξεις ὡς παρέχουσιν αὐτὰ τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα περὶ τῆς κοινῆς των ἀρχῆς καὶ τῆς ἐνότητος τοῦ σχεδίου των, στηριζομένα, καὶ εἰς τὴν ἀμοιβαίαν σχέσιν τῶν διαφόρων αὐτῶν μερῶν, καὶ εἰς τὴν συνεκτικὴν τῶν χαρακτῆρων ἀνάπτυξιν, καὶ εἰς τὴν τοῦ ὕψους ταυτότητα, οἱ περὶ τὸν Βόλταιον κριτικοὶ συνήθιζον ν' ἀντιτάττωσι τινὰ δυστυμεβίστατα περὶ τὰ καθήκοντα ἐν ἐκατέρῳ τῶν ποιημάτων. Τοιαῦτα διαφωνία περὶ πράγματα ὕλικά, λέγουσι, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι γενήματα νοῦς τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως. Ἄλλ' ἐκ τῶν πολλῶν τοιοῦτων διαφωνιῶν ἂν ἀξίωσιν ὅτι ἀνεκὰ ὕψην ἡ λεπτολόγος ἀγγίξις τῶν αἰ μὲν ἀποδείκνυνται μὴ ὑπάρχουσιν, ὅταν ὑποβληθῶσιν εἰς ἀκριβεστέραν καὶ ἤτυχύτεραν ἐρευναν, αἱ δὲ δὲν ὑπερβαίνουναι τὰ ὅρια τῶν ποιητικῶν ἐκείνων ἐλευθεριῶν αἵτινες πάντοτε ἐπατράπησαν εἰς τοὺς συντάττοντας μύθους· ἀλλὰ ὁμως εἰσὶ τῷ ὄντι διαφωνίαί. Εἰς τὸ ἐξ αὐτῶν πόρισμα ὁμως ἀντιτάττομεν ὅτι καὶ ὁ Κ. Μιούρ, ὅστις ἀδυστάχτως ἀποφαίνεται ὅτι τοιαῦτα μικραὶ διαφωνίαί δὲν εἶναι ἐπιχειρήματα ἀποχωρῶντα πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι τὸ πόνημα δὲν εἶναι ἔργον ἐνός ποιητοῦ. Ἄν τοιαῦτα ἐπιχειρήματα θεωρῶσιν ὡς ἔχοντα

[*] Ποιητικὴ ἐμπνευσις τοιαύτης θεαματικῆς ἀντιθέσεως ἀφορᾷ μὴν περιέχουσα, δὲν χρῆζει ἄλλης ἐκπολιτικῆς. Ἀλλ' ἂν ἐρωτηθῇ ὡς ἐρωτᾷ ὁ Νίτςχ, καθ' οὗ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δείκνυται ἐδικαίωμα αὐστηρὸς ὁ Κ. Μιούρ; διὰ τὴν οἱ Φαίλακες ἀπεβίβισαν τὸν Ὀδυσσεὺς καὶ μῶμενον, ἢ ἰπὸ κράτους μᾶλλον φαίνεται προδότης. Ἐκτὸς τῆς ποιητικῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ φάσῃ ὁ Ὀδυσσεὺς εἰς τὴν νῆν τῆς γεννήσεώς του κρυφίως καὶ ἀκινῆτως, ἢ περίστασις αὕτη συντελεῖ εἰς τὸ νὰ πικρῶσιν περὶ τοῦ Φαίλακος τὸ μυστήριον τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ καὶ πάντα τὰ μετ' αὐτῶν συνεχόμενα. Ὁ Βέλκις [Die Homerischen Phäaken, ἐν τοῖς Συγγραμμάτοις Tom. B' σ. 1.] εἰσέειν ἤδη ὅτι ἡ Σγέρια καὶ οἱ κῆρυκες αὐτῆς, εἶναι ἐπίσης μυθικὴ ὡς καὶ οἱ Κύνιοι καὶ οἱ Λαυρεντιῶνες, ἢ πλάσσει ὁ νῆρος τοῦ Λιδίου καὶ ἡ νῆρος τῆς Καλυφούς. Οἱ Φαίλακες εἰσὶ μὲν ἄπλοι ἄνθρωποι ἐν τῷ συνήθει βίῳ αὐτῶν, ἀλλὰ διηγουμένης αὐτῆς ἀναποδοῦσιν οὐκ ἔχουσι τὴν μυστηριώδεις καὶ ὑπὲρ ἑνθρώπων. Εἰσὶν ἀγγέλοι οὕτοι, καὶ συγγενεῖς τῶν καλλόπων καὶ τῶν γιγάντων. Μυστηριώδης προφητεία, ἣς ἡ ἐκπλήρωσις μένει ἀρχαία λυμμένη ἐν σκότει ἀκριβολίας, τοῖς προσέλαβεν ὅτι τὴν νῆσον των θέλει καταστρέφει ἐντελὲς ἡ ὁργὴ τοῦ Ποσειδῶνος. Πᾶσαι αἱ ἀναφερόμεναι περιπτώσεις φαίνονται μακρόνους αὐτοῦ τοῦ ὑπερκοῦ κόσμου, καὶ ὁμως π. ζὼν ἦσαν τὸ πνεῦμα τὸ ἐκλάβον αὐτοῦ ἐν τῇ ἀλήθειᾳ τῆς καρτερίας καὶ τοῦ. Ὁ κυριώτερος πλοῦς, ὅστις ἀντικαίρει ἀντικαίρει εἰς τὰς ναυτικὰς τῶν Ἑλλήνων ἐξείας, καὶ ἡ ἀποβίβισις τοῦ κοιμηθέντος Ὀδυσσεὺς μᾶλλον φαίνεται ἐκπαιδευτικὴν ἐντελὲστατον πρὸς τὴν ἰδέαν ταύτην, καὶ ἀναγκαῖα πρὸς διατήρησιν τῆς διακρίσεως μεταξὺ τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ φανταστοῦ.

κῆρος, τότε ἐφαρμόζονται εἰς τὴν Αἰνείδαζ ὡς τὰ ἐπὶ αὐτοῦ ἦσαν γραπτὰ ἀνέκαθεν, ἢ ὅτι ἦσαν καὶ εἰς τὴν Ἰλιάδα, εἰς τὸν Μίλτιωνά ὡς καὶ εἰς ἀνάγκη νὰ εἶναι γραπτὰ. Ὅσον δυσκατανόητος καὶ ἀνφρίνηται εἰς τὰς νεωτέρας; ἡμῶν ἔξεις ἢ σύνθεσις καὶ ἀπομνημονεύσις ἀγράφων ποιημάτων τοιαύτης ἐκτάσεως, ἀλλ' ὅτι αὕτη δὲν εἶναι ἀθύρησις ἀπεδείχθη διὰ διαφόρων παραδειγμάτων, ἐκτὸς ὅτι καὶ ἡ ἀναλογία ὅλης τῆς παναρχαίας ἐλληνικῆς φιλολογίας ταῦτο φρίνηται ἐνδεικνύοντα. Ἡμεῖς μὲν ὅτι ἀκόμη ἐπὶ χρόνῳ κατὰ σύγκρισιν μεταγενεστέρων ἢ ἀπὸ μνήμης ἀπαγγελία ἦν ὁ μόνος τρόπος τῆς διαδόσεως, ἢ, ἂν ἡ ἐκρηκτικὴ ἐπιτρέπεται, τῆς δομολογίας τῆς ποιήσεως ἐν Ἑλλάδι. Πῶς νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι τὰ τόσον ἀρχαιότερα ἐλληνικὰ ἐπὶ διαδίδαντο κατὰ τὸν αἶον; Καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει δὲν πρέπει νὰ ὑποτεθῇ ὅτι αὐτὸς ὁ Ὅμηρος, ἂν ὅχι καὶ οἱ διάδοχοί του, ἐπρεπε νὰ δύναται ν' ἀπαγγέλλῃ τὸ ὅλον τῶν ποιημάτων του; Διότι εἰς τὴν ἡμετέραν πρόθεσιν ὀλίγον συμβάλλεται ἂν ὁ Ὅμηρος ἔγραψεν ὁ ἴδιος, ἐν ὅτῳ δὲν δυνάμεθα ν' ἀποδείξωμεν ὅτι ἐπ' αὐτοῦ ἡ γραφὴ ἦν κοινὴ καὶ εὐχρηστὸς εἰς βιβλίον ἂν οὐδ' ὁ θερμότερος αὐτῆς συνήγορος δύναται νὰ παραδεχθῇ. Ἡ ὑπαρξὶς ἐνὸς μόνου ἢ δύο ἀντιγράφων τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεύς δὲν ἤθελεν ἀπαλλάξαι τῆς ἀνάγκης τῆς διαδόσεως αὐτῶν διὰ προφορικῆς ἀπομνημονεύσεως ἐν σχολῇ ὁμηριδῶν διαδοχικῇ, ἂν ἐπράκειτο τὰ ποιήματα ταῦτα νὰ διαμείνωσι ζῶντα ἐν τῇ μνήμῃ τοῦ ἔθνους. Ἀπαξ δὲ παραδεχθέντες τὴν ὑπαρξίν ἐταίρις τοῦτο προτιθεμένης, δὲν βλέπομεν διατὶ νὰ μὴ μετεδόθησαν δι' αὐτῆς τὰ ἐπὶ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ἀπὸ μνήμης ἀδοκηθῇ.

Τὰ δύο τελευταῖα κεφάλαια τῶν ἐκδοθέντων τόμων τοῦ Κ. Μιούρ περιστρέφονται περὶ ἀντικείμενον τόσον ἀμέσως συναχόμενον μετὰ τῶν ὁμηρικῶν ζητημάτων, ὥστε ὑπῆρχε καιρὸς κατ' ἂν αὐτὸ ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ μόνη βᾶσις τοῦ ὅλου ζητήματος; εἶναι δὲ τοῦτο τὸ περὶ τῆς ἐποχῆς κατ' ἣν ἡ γραφὴ εἰσῆχθη ἢ καὶ ἐγένετο κοινὴ ἐν Ἑλλάδι. Ἄν ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδυσσειὰ ἐγράφησαν κατ' ἀρχάς, ἐθεωρήθη ὑπὸ τοῦ Βολφίου καὶ τῶν ἀμέσων ὁπαδῶν αὐτοῦ ὡς πρόβλημα σχεδὸν ταυτιζόμενον μετὰ τοῦ ἄλλου, ἂν τὰ ποιήματα ταῦτα συνετάχθησαν ὑπὸ σχῆμα συνεχὲς καὶ ἄρτιον. Διὰ τοῦτο οὐδὲν μέρος τῆς φιλολογικῆς ταύτης ἀμφοισθητικῆς ἐνυζητήθη θερμότερον. Τὸ ἀποτέλεσμα ὅμως τῆς συζητήσεως, εἰ καὶ ἐπέχουσε νῖον φῶς ἐπ' αὐτῆς, ἀλλὰ παρήγαγε, πιστεύομεν, καὶ τὴν κοινὴν πεποίθησιν, ὅτι ἡ ἐπιρροὴ τῶν συμπερασμάτων αὐτῆς δὲν εἶναι ὅσον σπουδαία κατ' ἀρχάς ὑπελήθη. Αἱ ἐπιμελέσταται καὶ ἐμβριθέσταται ἐρευνᾶι τοῦ Κ. Μιούρ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου θεωροῦσιν οὐ μόνον τὴν ἐφαρμογὴν τῆς γραφῆς εἰς φιλολογικὰς συγγραφάς, ἀλλὰ καὶ τὸν χρόνον καὶ τὴν ἐκτασιν τῆς γαστρίσεως αὐτῆς ἐπὶ ἐπιγραφῶν καὶ μνημείων. Ἐννοεῖται ὅτι τὸ πρῶτον μόνον μέρος τῶν ἐρευνῶν τούτων συνέχεται μὲ τὸ ὁμηρικὸν ζήτημα καὶ ὁμολογοῦμεν μὲν ὅτι δι' αὐτῶν προσέθηκε συνεισφοράν πολὺτιμον εἰς τὴν φιλολογικὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος ὡς πρὸς τὸν Ὅμηρον ὅμως ἀρνούμεθα ἢ ὅτι μᾶς ἐπείσεν ὅτι

μενος τὸ ἐπίπρασ ἐν ὑπαίθρῳ ἢ ἐν μέτῳ ἐρημιῶν, τὰ ἐπὶ αὐτοῦ ἦσαν γραπτὰ ἀνέκαθεν, ἢ ὅτι ἦσαν ἀνάγκη νὰ εἶναι γραπτὰ. Ὅσον δυσκατανόητος καὶ ἀνφρίνηται εἰς τὰς νεωτέρας; ἡμῶν ἔξεις ἢ σύνθεσις καὶ ἀπομνημονεύσις ἀγράφων ποιημάτων τοιαύτης ἐκτάσεως, ἀλλ' ὅτι αὕτη δὲν εἶναι ἀθύρησις ἀπεδείχθη διὰ διαφόρων παραδειγμάτων, ἐκτὸς ὅτι καὶ ἡ ἀναλογία ὅλης τῆς παναρχαίας ἐλληνικῆς φιλολογίας ταῦτο φρίνηται ἐνδεικνύοντα. Ἡμεῖς μὲν ὅτι ἀκόμη ἐπὶ χρόνῳ κατὰ σύγκρισιν μεταγενεστέρων ἢ ἀπὸ μνήμης ἀπαγγελία ἦν ὁ μόνος τρόπος τῆς διαδόσεως, ἢ, ἂν ἡ ἐκρηκτικὴ ἐπιτρέπεται, τῆς δομολογίας τῆς ποιήσεως ἐν Ἑλλάδι. Πῶς νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι τὰ τόσον ἀρχαιότερα ἐλληνικὰ ἐπὶ διαδίδαντο κατὰ τὸν αἶον; Καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει δὲν πρέπει νὰ ὑποτεθῇ ὅτι αὐτὸς ὁ Ὅμηρος, ἂν ὅχι καὶ οἱ διάδοχοί του, ἐπρεπε νὰ δύναται ν' ἀπαγγέλλῃ τὸ ὅλον τῶν ποιημάτων του; Διότι εἰς τὴν ἡμετέραν πρόθεσιν ὀλίγον συμβάλλεται ἂν ὁ Ὅμηρος ἔγραψεν ὁ ἴδιος, ἐν ὅτῳ δὲν δυνάμεθα ν' ἀποδείξωμεν ὅτι ἐπ' αὐτοῦ ἡ γραφὴ ἦν κοινὴ καὶ εὐχρηστὸς εἰς βιβλίον ἂν οὐδ' ὁ θερμότερος αὐτῆς συνήγορος δύναται νὰ παραδεχθῇ. Ἡ ὑπαρξὶς ἐνὸς μόνου ἢ δύο ἀντιγράφων τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεύς δὲν ἤθελεν ἀπαλλάξαι τῆς ἀνάγκης τῆς διαδόσεως αὐτῶν διὰ προφορικῆς ἀπομνημονεύσεως ἐν σχολῇ ὁμηριδῶν διαδοχικῇ, ἂν ἐπράκειτο τὰ ποιήματα ταῦτα νὰ διαμείνωσι ζῶντα ἐν τῇ μνήμῃ τοῦ ἔθνους. Ἀπαξ δὲ παραδεχθέντες τὴν ὑπαρξίν ἐταίρις τοῦτο προτιθεμένης, δὲν βλέπομεν διατὶ νὰ μὴ μετεδόθησαν δι' αὐτῆς τὰ ἐπὶ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ἀπὸ μνήμης ἀδοκηθῇ.

Ταῦτα εἰσὶν ὀλίγα ἐκ τῶν πολλῶν καὶ περιεργολάτων ὁμηρικῶν ζητημάτων ἃ πραγματεύεται ὁ Κ. Μιούρ.

P.

Ο ΚΙΝΗΤΟΣ.

Τὴν μετάρρασιν τοῦ μυθιστορήματος τοῦ PIEN-ZOY, διαδέχεται σήμερον ἡ τοῦ ΚΙΝΗΤΟΥ, ποιήματος περιεργολάτου τοῦ Γάλλου Γαβριὴλ Φερρύ.

Οἱ ἐπιτεκνέμενοι τὴν Ἀμερικὴν, οὐ μόνον τὰς μεγάλας πόλεις, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐρημίας αὐτῆς, συναντῶσιν ἴσως πολλοὺς τῶν ἀτρομήτων τυχοδιωκτῶν, οἵτινες συρρέουσιν εἰς τὸν Νεὸν κόσμον πρὸς ἀναζήτησιν χρυσοῦ, ἢ θήραν ζώων ἐχόντων τὸ δέρμα πολυτίμον. Αἱ περιπλανήσεις, καὶ αἱ διεξοδικαὶ καὶ περιτετεῖς ἐξοιπορίαι αὐτῶν, γίνονται συνεχῶς ὑποθέσεις τερπνῶν συνάμα καὶ διδακτικῶν διηγήσεων, τὰς ὁποίας οὐδεμία χεὶρ ἐπιτηδεῖα ἀνέλαβε μέχρις ἐσχάτων νὰ καταστήσῃ γνωστὰς ἐν Εὐρώπῃ.

Ἀλλὰ τοῦτο ἐξεπλήρωσε τὸ λήξαν ἔτος πολλὰ εὐδοκίμως ὁ Κ. Γαβριὴλ Φερρύ. Τὴν ἱστορίαν, ἧς τιμᾶς τὴν μετάρρασιν ἐπιχειροῦμεν, διηγήθη πρὸς αὐτὸν κληγὸς τις τῆς Καναδικῆς, ποτὲ μὲν καθή-